

28
ч. п. 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

НАСАЛЬСЬКИЙ Максим Сергійович
(студент групи ЗМО-22-1М)

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
галузі знань 07«Управління та адміністрування» спеціальності
073 «Менеджмент»)

Допущено до захисту
протокол № 2
від 29.11.2023
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

(підпис)

Керівник роботи:
к.е.н., доц Ткачук Г. Ю.
(наукове звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Сотник А.А.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2023

Анотація

Насальський М.С. Оцінка ефективності та удосконалення управління матеріальними ресурсами підприємства. – Рукопис.

Магістерська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент». – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2023.

У магістерській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості оцінки ефективності та управління матеріальними ресурсами підприємства та визначено напрями удосконалення відповідного процесу.

Ключові слова: матеріальні ресурси, запаси, матеріаломісткість, матеріаловіддача, оптимізація, нормування.

Annotation

Nasalskyi M.S. Evaluation of efficiency and improvement of management of material resources of the enterprise. – Manuscript.

The master's qualification work is presented for obtaining the degree of higher education "master", field of knowledge 07 "Management and administration" specialty 073 "Management". - Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2023.

In the master's qualification work, the peculiarities of the evaluation of the efficiency and management of the company's material resources were considered and the directions for improvement of the relevant process were determined.

Key words: material resources, stocks, material capacity, material yield, optimization, rationing.

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	3
<i>Розділ 1. Теоретичні основи управління матеріальними ресурсами підприємства</i>	7
1.1. Поняття матеріальних ресурсів підприємства.....	7
1.2. Організація управління матеріальними ресурсами підприємства	15
1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.....	22
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин в сфері управління матеріальними ресурсами підприємства.....	32
Висновки до розділу 1.....	38
<i>Розділ 2. Аналітична оцінка рівня управління матеріальними ресурсами ТЗОВ «ЛЕВБУД»</i>	39
2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства	39
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТЗОВ «ЛЕВБУД»	47
2.3. Оцінка рівня управління матеріальними ресурсами підприємства	53
Висновки до розділу 2.....	66
<i>Розділ 3. Напрями удосконалення в сфері управління матеріальними ресурсами ТЗОВ «ЛЕВБУД»</i>	68
3.1. Організаційно-методичні засади підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.....	68
3.2. Резерви підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.....	76
3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів.....	83
Висновки до розділу 3.....	90
<i>Висновки</i>	92
<i>Список використаних джерел</i>	96
<i>Додатки</i>	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Наявність матеріальних ресурсів є обов'язковою умовою формування, відтворення та подальшого розвитку будь-якого підприємства. Специфічною ознакою матеріальних ресурсів є те, що частина з них є відтворювальною, а частина ні. Це спонукає до більш ефективного та ощадливого їх використання. В той же час успішна діяльність підприємства сприяє підвищенню рівня його ресурсозабезпеченості. Дуже важливо правильно визначити саме необхідні матеріальні ресурси і відповідну їх кількість для забезпечення ефективного функціонування підприємства та його розвитку.

Механізми управління ресурсним потенціалом підприємств спираються на численні методики ресурсних концепцій стратегічного управління, які засновані на системі поглядів на управління, відповідно до яких розроблення довгострокової програми дій фірми на ринку починається не з вивчення ринку, а з аналізу внутрішнього потенціалу фірми (оцінювання матеріальних ресурсів та компетенції підприємства), з урахуванням чого підбираються найоптимальніші ринкові можливості для підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій вказує на те, що не дивлячись на тривалий наукових інтерес до питання визначення складу матеріальних ресурсів підприємства, воно продовжує цікавити науковців Олійник Є.В. та Михайлюк М.О. В свою чергу, інші науковці пішли далі, фокусуючи свої наукові праці навколо питань управління усіма ресурсами підприємства або їх окремими видами. В роботах Чернодубової Е. В. та Мартинова А. А. зустрічаємо аргументи на користь функціонального підходу в управління витратами і доходами підприємства. Степаненко Т. О. присвятила свої наукові праці вивченню інтегрального підходу до управління матеріальними ресурсами підприємства. Також Лола Ю.Ю. пропонує інтегральний підхід в дослідженні, присвяченому проблемі управління матеріальними ресурсами підприємства. Також у своїх дослідженнях науковці аналізують проблему управління матеріальними ресурсами підприємства з точки зору системного - Касатонova І.А. та оптимізаційного - Рибачук Н.В. підходів.

Не применшуючи важливості результатів досліджень зазначених науковців, актуальними залишаються окремі аспекти управління матеріальними ресурсами підприємства.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань магістерської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам наряду підготовки за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад організації управління матеріальними ресурсами підприємства, а також визначення резервів підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.

Поставлена мета обумовила вирішення наступних *завдань*:

- розглянути поняття матеріальних ресурсів підприємства;
- дослідити організацію управління матеріальними ресурсами підприємства;
- обґрунтувати методичні засади оцінки ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин в сфері управління матеріальними ресурсами підприємства;
- провести організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства;
- здійснити діагностику фінансово-економічного стану ТЗОВ «ЛЕВБУД»;
- оцінити рівень управління матеріальними ресурсами підприємства;
- запропонувати організаційно-методичні засади підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства;
- визначити резерви підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства;
- оцінити ефективність запропонованих заходів.

Об’єктом дослідження у магістерській кваліфікаційній роботі виступає процес управління матеріальними ресурсами підприємства, *предметом* – теоретичні, методичні та прикладні засади управління матеріальними ресурсами ТЗОВ «ЛЕВБУД».

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою магістерської кваліфікаційної роботи виступив системно-структурний підхід, що розглядає систему управління матеріальними ресурсами як цілісну структуровану систему, що є одночасно частиною управління підприємством в цілому. Вирішення поставлених у роботі завдань забезпечувалося використанням основних методів дослідження, а саме методів наукової абстракції, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу, системного підходу тощо. Для розв'язання визначених завдань також застосовувались наступні методи: монографічний – при вивченні літературних джерел та нормативно-правових актів; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності поняття «матеріальні ресурси»; класифікації – для систематизації ознак класифікації видових проявів матеріальних ресурсів; балансовий та аналізу – для дослідження тенденцій функціонування підприємства; синтезу – для формулювання висновків про рівень ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності досліджуваного підприємства.

Наукова новизна роботи полягає в подальшому розвитку теоретико-методичних засад удосконалення системи управління матеріальними ресурсами підприємства. Зокрема, це знайшло своє відображення у наступному:

- дістали подальшого розвитку організаційно-методичні засади процесу матеріального забезпечення ТЗОВ «ЛЕВБУД» із встановленням конкретних завдань та з'ясуванням ролі, місця й зв'язку всіх управлінських функцій – обліку, планування, економічного аналізу, контролю, стимулювання та регулювання, що в кінцевому підсумку організує всі матеріальні потоки на підприємстві і забезпечить ефективність використання останніх.

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами

підприємства. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

За результатами дослідження опубліковано: Насальський М.С. Аналіз використання матеріальних ресурсів підприємства. Тези IV Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики сталого розвитку» (09–10 листопада 2023 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час участі в наступних наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку» (09–10 листопада 2023 р.).

Структура та обсяг магістерської кваліфікаційної роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 104 сторінках друкованого тексту. Робота містить 27 таблиць та 13 рисунків. Список використаних джерел налічує 83 найменування. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття матеріальних ресурсів підприємства

Зміни, які відбуваються внаслідок впливу як глобальних, так і регіональних трансформацій, приводять до переорієнтації підприємств на досягнення якісно інших цілей: від отримання максимального прибутку до пошуку стратегій тривалого функціонування на ринку. Фінансово-господарська діяльність підприємства залежить від багатьох факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх, а ефективність системи управління підприємством визначається результативністю певних (притаманних саме цій системі) складових, основною з яких є управління ресурсами.

З економічної точки зору ресурси – це сукупність окремих елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь в процесі виробництва товарів чи наданні послуг [20].

Тому однією з головних особливостей визначення сутності «ресурси» є їх безпосередній зв'язок з процесом виробництва. Як вже зазначалося, ресурси в процесі їх використання набувають форми факторів виробництва. І далі, ототожнюючи ресурси з факторами виробництва, варто відзначити, що єдиного визначення цього поняття також не має.

У загальному вигляді ресурси підприємства, на думку Олійник Є.В. [55, с. 60], розуміються як сукупність засобів, запасів, джерел, засобів і предметів праці, що є в наявності у підприємства і які можуть бути мобілізованими і приведеними в дію, а також використаними для досягнення його цілей. Мати достатні ресурси для підприємства означає володіти необхідними можливостями при певних умовах для свого розвитку і нормального функціонування у відповідності з поставленими цілями.

У сучасній економічній літературі існують різні підходи до класифікації ресурсів.

Найбільш поширеною є класифікація ресурсів за фізичним змістом, що передбачає їх поділ на чотири основні види ресурсів: матеріальні, людські, фінансові та інформаційні [33, с. 42].

Проаналізувавши існуючі підходи до класифікації ресурсів, зупинимося на розподілі ресурсів за фізичним змістом, що передбачає їх поділ на чотири основні види ресурсів: матеріальні, людські, фінансові та інформаційні. Вважаємо, що саме така класифікація є найбільш прийнятною для підприємств будь-якої сфери діяльності, рис. 1.1.

Рис. 1.1. Складові ресурсів підприємств

Джерело: складено автором на основі [20; 33; 47]

Одним з елементів ресурсів підприємства є матеріальні ресурси. Матеріальними ресурсами називають «основні та оборотні засоби виробництва, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально-речову базу.

Їх поділяють на засоби праці та предмети праці. Засоби праці характеризують ступінь оволодіння та підпорядкування сил природи виробництву матеріальних благ. Предмети праці поділяють на два види: перший – речовини, що вперше

відокремлюються працею від природи та перетворюються в продукт, другий – сирі матеріали або сировина, речовини, що пройшли обробку. Засоби та предмети праці по-різному поводять себе у процесі відтворення: зміна предметів праці відбувається людиною за допомогою засобів праці, при цьому оброблений предмет праці може перетворюватись на засіб праці у іншому трудовому процесі.

Більш детально підходи до визначення поняття матеріальні ресурси підприємства розглянемо в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення поняття «матеріальні ресурси підприємства»

Автор	Дефініція
1	2
Лола Ю.Ю. [43]	Матеріальні ресурси – предмети праці, що повністю входять до складу продукції, яка виготовляється, та створюють її субстанцію або сприяють виробничому процесу. Науковиця конкретизує приклади матеріальних ресурсів, зазначаючи, що у натуральній формі матеріальні ресурси підприємства – це сировина, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, паливо, незавершене виробництво та відходи виробництва
Олійник Є.В. [55]	Матеріальні ресурси – сукупність предметів і засобів праці, які використовуються протягом тривалого часу і переносять свою вартість на вартість продукції, мають матеріальну форму, є базою ресурсного забезпечення підприємства та призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб»
Михайлюк М. О. [51]	Пропонує поділяти матеріальні ресурси на власні (обладнання та інші матеріальні ресурси, внесені в якості статутного капіталу чи придбанні за рахунок власних коштів підприємства) та залучені (обладнання, встановлене на підприємстві, як інвестиції у виробництво підприємства).
Економічна енциклопедія [23]	Матеріальні ресурси - складова частина економічних ресурсів (у матеріально-речовій формі), які використовують для досягнення конкретних економічних цілей». Матеріальні ресурси можна визначити як основні та оборотні засоби, які використовують або можуть використовувати у виробничому процесі (вони формують його матеріально-речову базу)
Ісай В. [33, с. 47]	Матеріальні ресурси – це складова виробничих ресурсів, які беруть участь у процесі господарської діяльності протягом одного виробничого циклу, при цьому повністю змінюють свою форму та переносять свою вартість на витрати підприємства.
Крохмаль С.С. [40]	Матеріальні ресурси – предмети праці (основні та допоміжні матеріали, сировина, паливо, напівфабрикати, незавершене виробництво та відходи виробництва, а також запасні частини для ремонту обладнання, тара і тарні матеріали.
Малій О.Г. [47, с. 72]	Матеріальні ресурси – це оборотні та основні засоби виробництва, що використовуються у під час виробничого процесу і є матеріальною основою підприємства або галузі

Продовження табл. 1.1

1	2
Словник економічної афористики [67]	Матеріальні ресурси – це економічні ресурси в матеріальній формі у вигляді предметів праці, які можуть бути застосовані для виготовлення продуктів, виконання певних робіт, або надання послуг.
Голіков К.Ю., Шульгіна Л.М. [15]	Матеріальні ресурси – елемент ресурсного потенціалу, що належать до внутрішніх факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства, оскільки вартість спожитих матеріалів, сировини, енергії, палива, їх якість, величина відходів тощо прямо впливають на якість і вартість готової продукції.
Степаненко Т.О. [68, с. 134]	Матеріальні ресурси – це предмети праці, що споживаються в ході виготовлення і згодом поділяються на матеріали, паливо, сировину та енергію, та покупні продукти. До сировинних ресурсів, зазвичай, відносять предмети праці видобувної промисловості, наприклад нафту, пісок, руда, і предмети сільського господарства.

Джерело: складено автором на основі [15; 23; 33; 40; 43; 47; 51; 55; 67; 68]

Визначення Лоли Ю.Ю. фактично не відрізняється від визначень багатьох інших науковців. Водночас, цікавим є те, що автор виділяє три форми руху матеріальних ресурсів підприємства: натурально-речову, вартісну та соціально-економічну (форма власності на матеріальні ресурси, рівень зацікавленості в результатах використання матеріальних ресурсів, порядок розподілу доходів від продуктивного використання матеріальних ресурсів, форма участі в управлінні використанням матеріальних ресурсів). На думку автора, такий підхід дозволяє охопити усе різноманіття факторів, які визначають ефективність руху матеріальних ресурсів підприємства [43].

Олійник Є. В. систематизував підходи до трактування матеріальних ресурсів і згрупував ці підходи відповідно до особливостей матеріальних ресурсів, а саме [55]:

- матеріальні ресурси як сукупність предметів праці;
- матеріальні ресурси як засоби праці;
- матеріальні ресурси як сукупність основних та оборотних засобів;
- матеріальні ресурси, як виходить із самої назви, мають матеріальну форму;
- матеріальні ресурси використовуються у виробничому процесі протягом тривалого часу;
- матеріальні ресурси переносять свою вартість на вартість продукції;
- матеріальні ресурси визначаються як товар.

І хоча таке групування потребує певних уточнень, зокрема, щодо відокремлення автором предметів праці, засобів праці та основних і оборотних засобів, в цілому цей перелік характеристик матеріальних ресурсів дозволяє глибше усвідомити їх суть, а відповідно і складність питання управління ними.

Михайлюк М. О. підкреслює, що обладнання, орендоване тимчасово, придбане в лізинг чи куплене коштом цільового кредиту є «позиковими матеріальними ресурсами» [51].

Узагальнюючи проведені дослідження сутності матеріальних ресурсів встановлено те, що матеріальні ресурси – це ресурси, які разом із засобами робочої сили забезпечують весь процес виробництва, і можуть бути використані лише одноразово. Забезпечення матеріальними ресурсами є невід’ємною умовою виробничого процесу. Проходячи всі етапи виробничого циклу, матеріальні ресурси знаходять готового продукту з усіма його специфічними характеристиками. Вироблений продукт повністю включає всю собівартість використаних матеріалів. Матеріальні ресурси, які знаходяться в складі виробничих запасів підприємства, можуть зберігатися на складах підприємства, а також переміщатися по маршрутах між ними, або ж знаходиться на складах торгових або посередницьких організацій. При цьому, виробничі запаси завжди розглядаються в якості матеріальної основи оборотного капіталу. Виробничий процес передбачає різні варіанти використання матеріальних ресурсів, наприклад, певна частина ресурсів споживаються в повному обсязі (сировина, комплектуючі, матеріали, напівфабрикати й т. п.), а інша лише змінює свою форму (мастильні матеріали, фарби, лаки і т. п.) [20].

Для забезпечення комплексного обліку, а також цільового призначення матеріальних ресурсів у виробничому процесі здійснюється їх класифікація. Сучасна економічна література пропонує різноманітні підходи до визначення класифікаційних ознак. При цьому, наявні класифікації враховують переважно значення (функцію) і місце матеріальних ресурсів у виробничому процесі. Класифікація матеріальних ресурсів за групувальними ознаками представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Класифікація матеріальних ресурсів за групувальними ознаками

Джерело: складено автором на основі [20; 24]

Матеріальні ресурси поділяють на засоби праці та предмети праці: засоби праці характеризують ступінь оволодіння та підпорядкування сил природи виробництву матеріальних благ; предмети праці поділяють на два види: перший – речовини, що вперше відокремлюються працею від природи та перетворюються на продукт, другий – сирі матеріали або сировина, речовини, що пройшли обробку [7]. Засоби та предмети праці по-різному поведуть себе у процесі відтворення: зміна предметів праці відбувається людиною за допомогою засобів праці, при цьому оброблений предмет праці може перетворюватись на засіб праці у іншому трудовому процесі [36].

За джерелами формування матеріальні ресурси поділяють на власні та покупні, а за ступенем участі у процесі створення матеріальних благ та послуг

виділяють матеріальні ресурси основного виробництва, обслуговування основного виробництва, управління виробництвом. Матеріальні ресурси основного виробництва є такими, що безпосередньо використовуються для виробництва продукції або при виконанні певних технологічних операцій; на транспортних, ремонтних та допоміжних роботах при зберіганні товарів і матеріалів використовують ресурси обслуговування основного виробництва. Засоби зв'язку, друкарські та інші являють собою матеріальні ресурси управління виробництвом [47].

Частину матеріальних ресурсів підприємства за матеріально-речовим складом поділяють на основні засоби, а за економічною формою – основні засоби. Основні засоби своєю матеріально-речовою формою беруть участь у створенні споживчої вартості. Розрізняють галузеву та технологічну структуру основних засобів [49]. Основні засоби є економічною формою засобів праці, що функціонують у виробничому процесі протягом багатьох кругообігів, частково, в міру зношування, переносять свою вартість на новостворений продукт, відтворюючись через кілька виробничих циклів [74], вони обчислюються у грошовому вираженні для визначення їх загального обсягу, динаміки і структури, величини вартості, що переноситься на вартість готової продукції, для встановлення зміни величини основних засобів за окремими галузями і підприємствами за певний період. За виробничим призначенням та матеріально-речовим змістом основні засоби поділяють на будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини та обладнання, за призначенням їх поділяють на виробничі та невиробничі.

Залежно від суспільної форми матеріальні ресурси поділяють на основний та оборотний капітал, які в сукупності являють собою продуктивний капітал. Основний капітал повністю бере участь у виробництві життєвих благ та переносить свою вартість на новостворений продукт частинами, залежно від ступеня зношуваності. В його структурі виділяють активну і пасивну частини [15]. Тенденція до зростання частки активного капіталу у структурі основного капіталу є позитивною, оскільки зростає обсяг виробництва продукції, знижується собівартість одиниці виробленої продукції, в тому числі за рахунок скорочення

величини амортизації і незмінних витрат, що сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємства.

Порівняно з оборотним капіталом, основний обертається значно повільніше, тому підприємство може економити на складових основного капіталу, якщо це не зашкодить виробництву і працівникам і дозволить підвищити прибутковість підприємства.

Другою складовою частиною матеріальних ресурсів є предмети праці, які за матеріально-речовим складом є оборотними засобами, а за вартісною формою є оборотними активами.

Оборотними засобами називають ту частину засобів виробництва, яка цілком споживається у виробничому процесі впродовж одного циклу, а її вартість повністю переноситься на готову продукцію. Ними є сировина, матеріали, паливо, інструменти, виробничий і побутовий інвентар, запаси готової продукції, в тому числі кошти у незавершених платіжах підприємствам-постачальникам, заділи незавершеного будівництва, тара, грошові ресурси. За джерелами формування оборотні засоби поділяють на власні та залучені: власні – це та частина оборотних засобів, що знаходиться в постійному використанні підприємства; залучені оборотні засоби являють собою в основному банківські кредити, боргові зобов'язання [22].

Таким чином, виробнича діяльність підприємства супроводжується безперервним кругообігом оборотних засобів, що є у його розпорядженні.

Оборотні засоби залежно від їх ролі в процесі відтворення поділяють на матеріальні оборотні засоби та засоби обігу. Матеріальні оборотні засоби являють собою предмети праці, що безпосередньо використовуються в процесі виробництва продукції, а засоби обігу включають в себе грошові кошти, що необхідні для оплати праці, готову продукцію, призначену для реалізації.

Виходячи з економічної сутності матеріальних ресурсів нами встановлено те, що матеріальні ресурси виступають одним з найважливіших та невід'ємних елементів будь-якого виробничого процесу. Матеріальні ресурси – це економічні ресурси у матеріальній формі як предмети праці, які можуть бути використані для виготовлення продуктів, виконання певних робіт чи надання послуг. До ключових

ознак матеріальних ресурсів слід віднести те, що вони у повному обсязі переносять свою вартість на готову продукцію, а також те, що вони змінюють свою форму протягом одного виробничого циклу.

1.2. Організація управління матеріальними ресурсами підприємства

На сучасному етапі розвитку економіки ефективне управління матеріальними ресурсами підприємства є основою успішності підприємства і виконання вихідної умови здійснення виробничої діяльності – задоволення потреб виробництва в матеріалах з максимально можливою економічною ефективністю.

З проведеного дослідження у попередньому пункті роботи нами зроблено висновок про те, що науковці переважно дійшли спільної згоди щодо того, що саме можна вважати матеріальними ресурсами підприємства. Водночас, як демонструє практика, проблемою залишається узгодженість дій щодо управління цими ресурсами, порядок прийняття управлінських рішень та подальший пошук шляхів більш ефективного використання матеріальних ресурсів. Саме ці проблеми призвели до того, що окремі науковці почали приділяти більше уваги підходам до управління матеріальними ресурсами підприємства.

Так, Черnodубова Е. В. та Мартинов А. А. розглядають функціональний підхід до управління і вважають, що сутність функціонального підходу полягає в тому, що «потреба розглядається як сукупність функцій, які треба виконувати для її задоволення» [76, с. 861]. При цьому автори пропонують узагальнену ієрархію функцій підприємства [76, с. 863], виділяючи чотири узагальнені функції: функцію виробництва, функцію обслуговування виробництва, функцію управління та функцію відтворення. Водночас, авторами не наводиться деталізоване обґрунтування того, як такий підхід використовувати при управлінні матеріальними ресурсами підприємства.

Лола Ю.Ю. в своєму дослідженні наводить декілька таких підходів: контролінг, логістичний, реінжиніринговий, комплексний та інтегральний підходи [44, с. 6]. При цьому складається враження, що автор використовує терміни

«комплексний» та «інтегральний» як синоніми, розуміючи під цим поєднання трьох перших – контролінгу, логістики та реінжинірингу бізнес-процесів. Серед переваг такого підходу дослідник відмічає такі:

- забезпечення безперервного руху матеріальних ресурсів на підприємстві шляхом налагодження функції логістики;
- створення основи для руху бізнес-процесів шляхом використання реінжинірингу;
- налагодження інформаційно-аналітичного забезпечення та одночасний моніторинг результатів впровадження логістики та реінжинірингу шляхом впровадження системи контролінгу.

Степаненко Т. О. [68, 69] наводить аргументи на користь інтегрованого підходу до управління матеріальними ресурсами на підприємстві. З аргументів автора стає зрозумілим, що під таким підходом розуміється, як і в роботі Лоли Ю.Ю., координація всіх структурних підрозділів або функцій з метою узгодженості їх діяльності. Зокрема, автор вважає інтегрований підхід «передумовою гнучкішого та стабільнішого розвитку підприємства» [68, с. 134] і визначає як «раціональне поєднання методичної, техніко-технологічної та економічної складових матеріаловідного ланцюга з метою забезпечення ритмічності виробництва та отримання максимального економічного вигаду при мінімальних витратах» [68, с. 134].

Касатоновою А.І. запропоновано організаційно-функціональний склад системи управління матеріальними ресурсами та їх потоками, де згруповані завдання щодо управління матеріальними ресурсами за такими відділами/функціями: відділ планування, інженер з процесів, відділ матеріально-технічного постачання, бухгалтерія, склад, виробничі підрозділи. Не применшуючи важливості такої пропозиції, на нашу думку, такий перелік функціональних підрозділів підприємства не є стандартним чи повним. Автором не роз'яснюється взаємозв'язок між вибраними функціями управління (планування, організація, контроль, аналіз та мотивація) та завданнями окремих функціональних підрозділів підприємства. Крім того, на нашу думку, автором не враховано

важливий фактор правильного формування та розподілу ресурсів підприємства – а саме ринковий [34]. Це, в свою чергу, впливає і на рівень залучення інших функціональних підрозділів до процесів планування, зокрема, маркетинговий. Тому Абушевим Т. удосконалено схему організаційно-функціонального складу системи управління матеріальними ресурсами, рис.1.3.

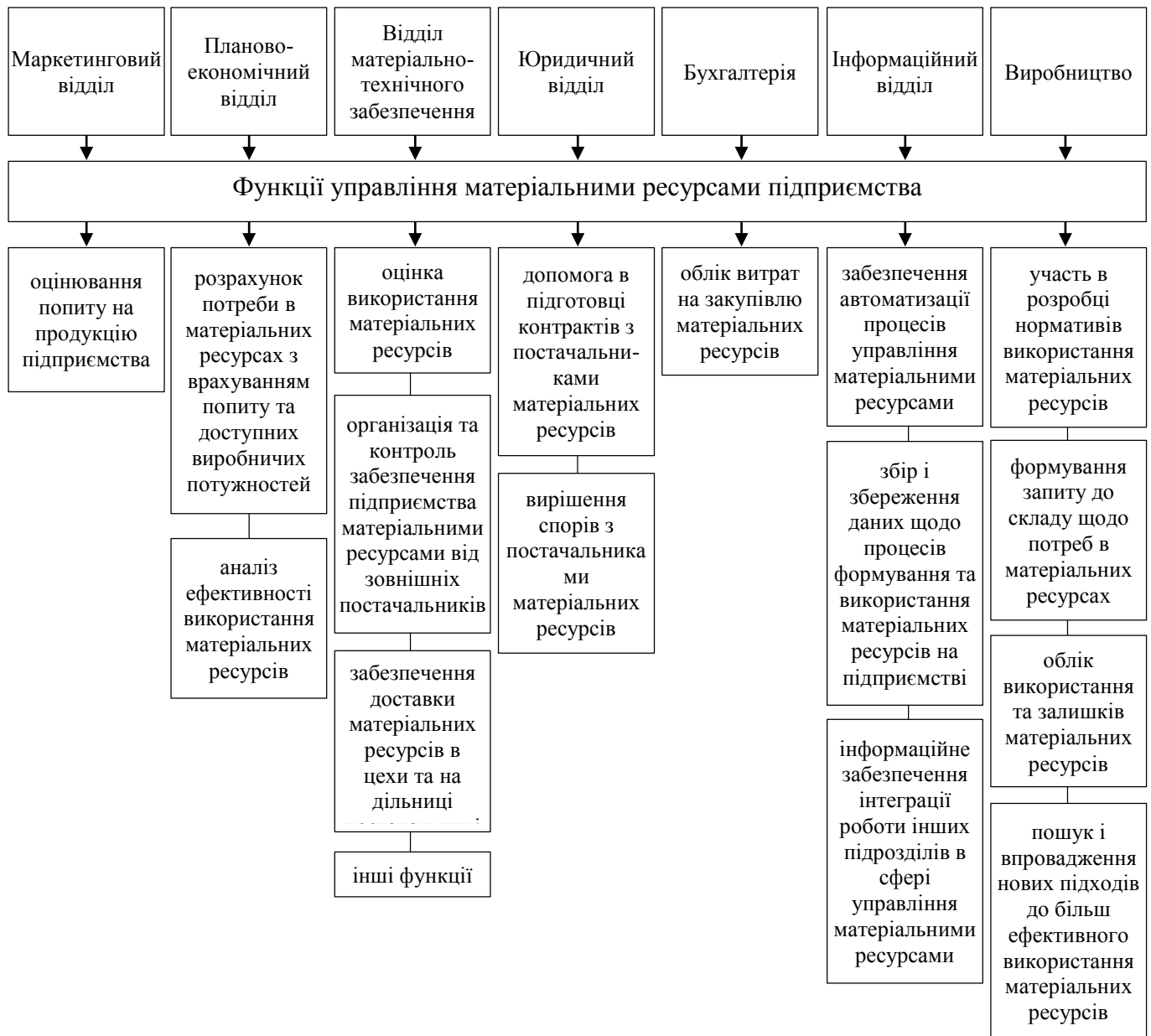

Рис. 1.3. Умовний розподіл функцій управління матеріальними ресурсами між структурними підрозділами підприємства

Джерело: складено автором на основі [1]

Насамперед, будь-яке підприємство, що функціонує в ринковому середовищі, повинно враховувати кон'юнктуру ринку при плануванні своєї діяльності. Саме тому важливою є співпраця з маркетинговим відділом, зокрема, в частині проведення і аналізу результатів маркетингових досліджень. Такі дослідження є затратними, тому підприємство може виконувати його силами сторонніх організацій або використовувати вже готові аналітичні звіти консалтингових компаній. В будь-якому випадку, основою планування обсягів виготовлення продукції, а, відповідно, і обсягів закупівель матеріальних ресурсів має бути прогноз обсягів реалізації продукції підприємства. При цьому Рибачук Н. В. та Журко Т. О. [66] пропонують при підготовці таких прогнозів враховувати життєвий цикл товару. Крім того, планово-економічний відділ має врахувати наявні виробничі потужності підприємства, вплив заходів з підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, можливість аутсорсингу виробництва при високому попиті на продукцію.

На великих підприємствах часто формують окремо відділ матеріально-технічного забезпечення, який також бере безпосередню участь в плануванні обсягів замовлень матеріальних ресурсів, проводить аналіз їх використання з врахуванням залишків, проводить пошук та підбір постачальників та забезпечує подальшу співпрацю з ними, безпосередньо постачає матеріальні ресурси на виробництво та виконує ряд інших важливих функцій, пов'язаних з управлінням матеріальними ресурсами підприємства [1].

Керівники виробничих підрозділів підприємства, як безпосередніх споживачів виробничих матеріальних ресурсів, також впливають на процес формування та розподілу матеріальних ресурсів. Ними надаються дані щодо використаних ресурсів, інформація щодо існуючих проблем, пропозиції стосовно потенційних шляхів покращення використання матеріальних ресурсів.

На великих підприємствах можуть також функціонувати підрозділи, що відповідають за розробку інновацій (нової продукції, покращених процесів виробництва, вдосконалення обладнання тощо). Ці відділи можуть потребувати ресурси на свою діяльність і водночас мати позитивний вплив на показники

ефективності використання матеріальних ресурсів виробничими підрозділами. Водночас, є функціональні підрозділи, які, хоч і беруть більш опосередковану участь в управлінні матеріальними ресурсами на підприємстві, проте також є важливим з точки зору ефективності та результативності усього процесу формування та розподілу цієї групи ресурсів. Так, юридичний відділ, відповідно до своїх прямих обов'язків, забезпечує юридичний супровід усіх угод, що укладаються між підприємством та постачальниками матеріальних ресурсів. Також цей відділ задіяний у вирішенні судових спорів, якщо такі трапляються в процесі взаємовідносин з постачальниками.

Бухгалтерія забезпечує облік витрат на закупівлю матеріальних ресурсів. Також продуктом діяльності цього відділу є формування масиву даних, які пізніше можуть використовуватися для проведення аналізу як самою бухгалтерією, так і іншими функціональними підрозділами підприємства. Варто відмітити, що практично кожний підрозділ робить або може робити свій внесок в формування масиву даних, результати аналізу яких можуть використовуватися в процесі прийняття управлінських рішень. Така діяльність зі збору та аналізу даних є важливим елементом побудови інтегральної системи управління матеріальними ресурсами на підприємстві. Лола Ю. Ю. [43] також запропонувала виділити 25 напрямів діяльності в сфері управління матеріальними ресурсами промислового підприємства в рамках п'яти функцій управління: планування, організації, мотивації, контролю та координації. В той час, як групування за узагальненими функціями управління дозволяє краще систематизувати напрями діяльності, вважаємо, що сам перелік напрямів діяльності доцільно уточнити та вдосконалити, як наведено в табл. 1.2.

Отже, управління матеріальними ресурсами обумовлено вирішенням двох задач: визначення розміру необхідного матеріального ресурсу; створення системи контролю за фактичним розміром матеріальних ресурсів і своєчасним їх поповненням. Розглянемо основні стадії формування матеріальних ресурсів, рис. 1.4.

Таблиця 1.2

Напрями діяльності в сфері управління матеріальними ресурсами
підприємства в рамках окремих функцій управління

Функція управління	Напрями діяльності щодо управління матеріальними ресурсами підприємства
1	2
Планування	Планування збуту продукції Визначення потреб підприємства в матеріальних ресурсах відповідно до прогнозованого попиту та програми виробництва Планування потужності підприємства Планування організаційних засад бізнес-процесу забезпечення ресурсами поточної діяльності підприємства Аналіз інформації про систему постачання конкурентів Визначення норм витрат матеріальних ресурсів Планування ресурсів в сфері матеріального постачання
Організація	Побудова організаційної структури постачання на основі принципів гнучкості, оперативності, надійності та економічності Формування умов для створення організації, що самонавчається і удосконалюється Організація ефективної системи замовлення, транспортування і зберігання Постійне вдосконалення бізнес-процесів постачання
Мотивація	Формування відповідної корпоративної культури та лідерства з метою підвищення ефективності системи управління матеріальними ресурсами Створення умов для навчання й професійного розвитку спеціалістів Забезпечення функціонування ефективної системи матеріального та нематеріального заохочення працівників постачання та зберігання Залучення працівників у процес удосконалення управління рухом матеріальних ресурсів
Контроль	Контроль якості управління рухом матеріальних ресурсів Контроль за дотриманням норм використання матеріальних ресурсів Вимір ступеня задоволення споживачів логістичних бізнес-процесів Встановлення відповідності отриманих результатів бізнес-процесів, що пов'язані з рухом матеріальних ресурсів, сформованим цілям Моніторинг ефективності та результативності використання матеріальних ресурсів
Координація	Забезпечення узгодженості перших чотирьох функцій управління Коригування планів постачання та використання матеріальних ресурсів Впровадження системи вирішення конфліктів при виконанні функцій управління Впровадження оперативних змін на основі поточного аналізу виявлених відхилень від встановлених параметрів руху та використання матеріальних ресурсів Впровадження інформаційної системи управління матеріальними ресурсами та забезпечення її безперебійної роботи

Джерело: складено автором на основі [1]

Таким чином, за результатами рис. 1.4 можна зробити висновок, що процес управління матеріальними ресурсами пов'язаний з послідовністю формування самого матеріального ресурсу.

Основні етапи управління матеріальними ресурсами побудовані таким чином:

- на основі попередніх років проводиться аналіз складу, структури та динаміки загальної величини матеріальних ресурсів;
- оптимізація загальної суми і розміру матеріальних ресурсів;
- розробка ефективної системи управління і контролем за рухом матеріальних ресурсів.

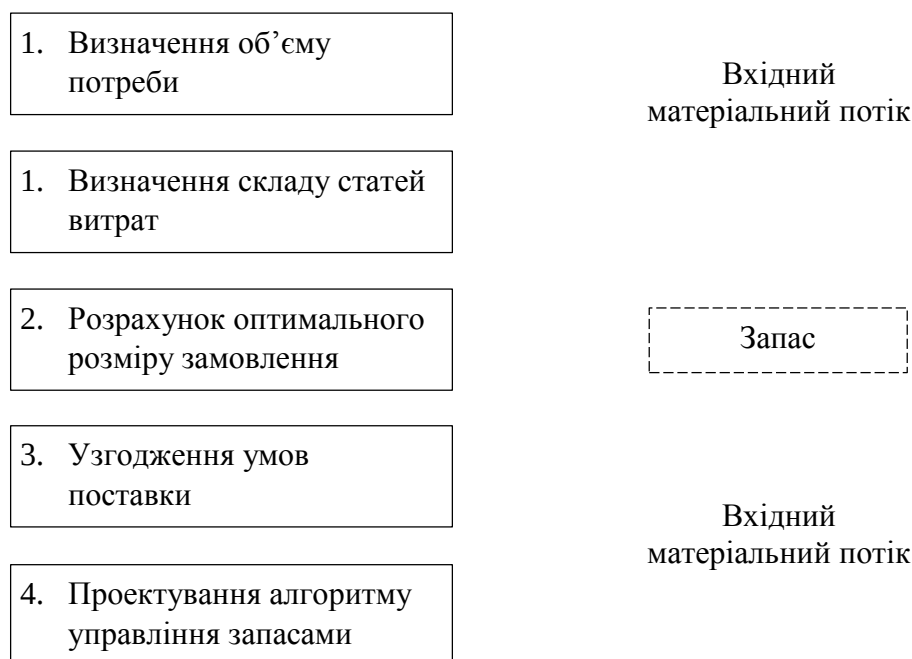

Рис. 1.4. Механізм формування матеріальних ресурсів на основі процесу управління матеріальними ресурсами

Джерело: складено автором на основі [7; 9]

На першому етапі проводиться поточний аналіз загальної величини матеріальних ресурсів, який здійснюється на основі фінансової та управлінської звітності, а також враховуються дані управлінського обліку. Структура матеріальних ресурсів досліджується на основі основних видів і груп, з урахуванням впливу сезонних змін на величину матеріальних ресурсів.

Після дослідження структури матеріальних ресурсів проводиться оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів на основі показників рентабельності і тривалості обігу [7].

На другому етапі проводиться оптимізація величини матеріальних ресурсів. На сьогоднішній день, для ефективного управління матеріальних ресурсів на практиці використовується широкий спектр методів планування та оптимізації їх величини.

Третій етап передбачає розробку ефективної системи управління і контролю за рухом матеріальних ресурсів. В загальному розумінні під контролем матеріальних ресурсів мається на увазі регулювання рівня матеріальних ресурсів з метою виявлення відхилення від норми, і прийняття оперативних рішень по їх усуненню [9].

Підсумовуючи проведені дослідження встановлено, що через велику кількість існуючих підходів до управління матеріальними ресурсами підприємства стикаються з проблемою вибору найбільш ефективною, яка б якомога краще поєднувалась зі специфікою господарської діяльності підприємства. Саме тому, так важливо аналізувати існуючі моделі управління матеріальними ресурсами, досліджувати їх переваги та недоліки, а також можливість їх впровадження на підприємстві.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства

Сучасні умови господарювання, які ґрунтуються на попиті та пропозиції, конкурентній боротьбі, примушують українські підприємства швидко адаптуватись до змін ринкового середовища та уникати необґрунтованого ризику.

Будь-яке господарське рішення оцінюється за його кінцевими результатами. Одним з головних факторів, що впливає на його величину, є рівень матеріальних ресурсів. Тому, стабільна забезпеченість матеріальними ресурсами та ефективність

їх використання є необхідною умовою функціонування та розвитку будь-якого підприємства.

При проведенні аналізу матеріальних ресурсів велике значення має визначення межі, далі якої не потрібно дрібнити дослідження цілого з тим, щоб не було втрачено його специфіки. В результаті чого, межа аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів звичайно визначається його цілями і завданнями, а програма та зміст аналізу – особливостями досліджуваного об'єкта та його цільовою орієнтацією.

Цілі аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів полягають в одержанні найбільш інформативних ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну оцінку наявності в підприємства різних видів матеріальних ресурсів з погляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможливають оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації.

Проведення аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів на думку Булеєва І. та Прокопенко М. повинно проводитися поетапно і передбачає низку певних етапів, таких як: аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами; аналіз матеріальних витрат у процесі виробництва; аналіз матеріаломісткості продукції, робіт та послуг; аналіз шляхів економії матеріальних ресурсів та знаходження резервів щодо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. Процес аналізу ефективності використання матеріальних активів полягає у взаємозв'язку з іншими видами аналізу, що дає можливість повноцінно розглянути та всебічно охарактеризувати економічне та фінансове становище підприємства. Особлива увага приділяється аналізу забезпеченості матеріальними ресурсами, за якого вивчається ступінь забезпеченості матеріальними ресурсами та стан запасів, а також встановлюється взаємний зв'язок між джерелами надходження матеріальних ресурсів, їх використанням та якістю. Після завершення дослідження загального стану матеріальних ресурсів на підприємстві проводять аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів,

ґрунтуючись на вивченні матеріальних витрат за рахунок виробленої системи показників. Так, головним показником під час аналізу ефективності використання матеріальних активів є матеріаломісткість, тому пропонується провести ретельний аналіз факторів, що впливають на неї [6].

Волошин С.В. пропонує спочатку вивчити загальні та одиничні показники, потім провести аналіз матеріаломісткості в цілому, а після та за одиничними показниками, для дослідження впливу факторів на матеріаломісткість продукції. Вивчаються зміни норм витрат матеріалів у різні періоди [13].

Щоб проаналізувати ефективність використання ресурсів, Єршова Н.Ю. висловлює пропозицію спочатку зробити аналіз забезпеченості матеріальними ресурсами, аналіз запасів та витрат матеріальних ресурсів, а потім дати характеристику ефективності використання матеріальних ресурсів. Крім цього, він наголошує на можливості проведення аналізу структури прямих матеріальних витрат та рівня впливу матеріальних ресурсів на обсяги виробленої продукції [25]. Дана методика вважається однією з найбільш простих для дослідження, що безперечно є її гідністю, проте за рахунок невеликої системи показників можуть відобразитись не всі сторони господарського життя підприємства.

Методика аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів Касич А.О. та Яценко Н.М. увібрала в себе розглянуті раніше методики Булеєва І., Прокопенко М. та Єршової Н.Ю. [35].

Метод аналізу ефективності залучення матеріальних активів, за Михайлюк М.О., певною мірою відрізняється від описаних раніше. Цей автор при аналізі матеріальних ресурсів насамперед приділяє увагу розрахункам системи показників (матеріаломісткості, матеріаловіддачі, питомої ваги матеріальних витрат та ін.), потім проводить аналіз за двофакторною мультиплікативною моделлю (як у методиці Касич А.О. та Яценко Н.М.), зачіпає аналіз матеріаломісткості та адитивну модель впливу матеріаломісткості залежно від різних видів матеріалів. Автор не проводить паралелі між аналізом забезпеченості матеріальними ресурсами та аналізом ефективності їх використання та не встановлює зв'язку між

ними, на відміну від описаних вище методик [51]. Такий підхід не є цілком виправданим.

Два напрями аналізу виділяються Мірошніковою І. [52]: використання матеріаломісткості як фактора, що є основою для показників обсягу та собівартості товарів; дослідження чинників, які впливають формування показника матеріаломісткості. На першому етапі задіяний аналіз використання матеріальних ресурсів залежно від виду матеріалу, виявляється рівень забезпеченості матеріальними ресурсами. Потім йде визначення резервів або перевитрати матеріальних ресурсів, і наприкінці проводяться оціночні дії з матеріаломісткості, а саме за факторами, що впливають на неї, оцінка підвищення ефективності користування матеріальними ресурсами.

Таблиця 1.3

Порівняння методик аналізу використання матеріальних ресурсів

Булєєв І., Прокопенко М. [6]	Волошина С.В. [13]	Мірошнікова І. [52]	Єршова Н.Ю. [25]	Михалюк М.О. [51]
Аналіз постачання та забезпеченості виробництва ресурсами ▽ Аналіз використання матеріальних витрат при виробництві ▽ Аналіз матеріаломістк ості продукції, робіт ▽ Виявлення резервів підвищення ефективності	Аналіз узагальнюючих та одиничних показників ▽ Аналіз матеріаломісткості продукції в різних періодах ▽ Факторний аналіз матеріаломісткості продукції ▽ Аналіз одиничних показників матеріаломісткості продукції ▽ Факторний аналіз матеріаломісткості окремих видів продукції ▽ Аналіз зміни норм витрати ресурсів	Аналіз матеріаломісткост і та матеріаловіддачі ▽ Аналіз забезпеченості ресурсами ▽ Факторний аналіз матеріаломісткост і продукції ▽ Аналіз одиничних показників ▽ Аналіз шляхом абсолютних різниць впливу факторів на матеріаловіддачу та обсяг виробництва	Аналіз забезпеченості матеріальними ресурсами ▽ Аналіз витрат матеріальних ресурсів ▽ Вивчення ефективності використання матеріальних ресурсів ▽ Аналіз впливу матеріальних ресурсів на обсяг виробництва	Розрахунок матеріаломісткості, матеріаловіддачі та питомої ваги ▽ Аналіз за двофакторною адитивною моделлю матеріаломісткості ▽ Аналіз за адитивною моделлю вплив матеріаломісткості на окремі види матеріалів

Джерело: складено автором на основі [6; 13; 25; 51; 52]

Порівняння методик аналізу використання матеріальних ресурсів представлено в табл. 1.3.

Після проведення порівняльної характеристики методик різних авторів щодо аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів слід зазначити, що кожен метод має як переваги, і недоліки. Найбільш проста методика Єршова Н.Ю., проте для додаткового вивчення ефективності використання матеріальних ресурсів слід вдаватися до аналізу впливу тих чи інших факторів на такий важливий показник як матеріаловіддача шляхом абсолютних різниць. Метод абсолютних різниць у деяких аспектах схожий з методом ланцюгових підстановок за рахунок послідовного виведення дельти за показниками, однак основний наголос у розглянутому методі робиться на абсолютній зміні показника в базовому періоді у порівнянні з попереднім. На основі подібних дій виявляється яким чином зміна показника за умовний рік вплинула на залежне значення (наприклад, на виручку). Механізм аналізу матеріальних ресурсів представлено на рис. 1.5.

Рис.1.5. Механізм аналізу матеріальних ресурсів підприємства

Джерело: складено автором на основі [42]

Необхідність придбання матеріальних ресурсів у постачальників виражається різницею між загальною потребою у певному вигляді ресурсів і сукупністю власних (внутрішніх) джерел покриття цієї потреби. При цьому плановий та фактичний коефіцієнт забезпеченості дозволяє оцінити, яким чином підприємство забезпечило потребу у матеріальних ресурсах з допомогою договорів поставки.

Коефіцієнт планової забезпеченості визначається за такою формулою:

$$K_{\text{заб.пл.}} = \frac{\text{Вартість матеріальних ресурсів за укладеними договорами}}{\text{Планова потреба}} \quad (1.1)$$

Коефіцієнт фактичної забезпеченості розраховується таким чином:

$$K_{\text{заб.ф.}} = \frac{\text{Вартість фактично поставлених матеріальних ресурсів за укладеними договорами}}{\text{Планова потреба}} \quad (1.2)$$

Подібний аналіз зазначених коефіцієнтів забезпечення має проводитися за кожним видом матеріальних ресурсів [68].

У свою чергу, при аналізі оцінюється стан одержаних від контрагентів матеріальних ресурсів на відповідність стандартам та технічним умовам, а також положенням укладених договорів постачання. Безумовно, за умов їх порушення виставляються претензії до постачальників.

Важливу роль безперебійної роботи господарюючого суб'єкта відіграє забезпеченість виробничого процесу необхідними матеріальними ресурсами. При розрахунку потреби у матеріальних ресурсах їх поділяють на різні види: потреби на основне та допоміжне виробництво, а також враховують запаси, які необхідні для забезпечення безперебійного функціонування підприємства.

При розрахунку матеріальних ресурсів, необхідних для створення запасів, розроблено три способи оцінок:

- натуральні одиниці виміру використовують, коли необхідно визначити потребу підприємства в складських приміщеннях;
- грошова (вартісна) оцінка проводиться для визначення потреби в оборотних активах з наступною ув'язкою із фінансовим планом;
- дні забезпеченості розраховуються для планування з наступним контролем за виконанням графіка постачання ресурсів.

Щоб оцінити ефективність матеріальних ресурсів, використовуються система узагальнюючих та одиничних показників, табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Методи оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів

Показник	Економічний зміст
1	2
1. Традиційний метод аналізу використання матеріальних ресурсів	
1.1. Матеріалоємність продукції $ME = M / Q$	де М – матеріальні витрати; Q – обсяг виготовленої продукції. Показує, скільки матеріальних ресурсів у грошовому вимірі припадає на 1 грн виготовленої продукції
1.2. Матеріаловіддача $MB = Q / M$	Характеризує, скільки продукції виготовлено на 1 грн матеріальних ресурсів.
1.3. Питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції $dM = M / C_v$	де М – матеріальні витрати; Св – повна собівартість виготовленої продукції
2. Традиційний метод аналізу забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами	
2.1. Загальна потреба підприємства в конкретних видах матеріальних ресурсів $N_z = N_v + N_e + N_r + N_{zp} + N_k$	де Нв – потреба на виробництво продукції; Не – потреба на експериментально-дослідні роботи; Нр – потреба на ремонтні роботи; Нзп – потреби на створення планових (в межах нормативів) запасів; Нк – запас (залишок) на кінець планового періоду.
2.2. Наявний (фактичний) запас матеріалів $N_z = Z_z / B_d$	де Зз – залишок матеріалів на складі; Вд – величина середньоденних витрат матеріалів на виробництво. Наявний запас визначається в днях; розрахунок ведеться для всього асортименту виробничих запасів.
2.3. Нормативний запас матеріалів на складі $Z_{zn} = B_d * D_r$	де Ззн – нормативний запас матеріалів на складі; Вд – величина середньоденних витрат матеріалів на виробництво; Др – кількість робочих днів, на які повинен зберігатися запас.
2.4. Індекс виконання норм запасу $I_z = Z_z / Z_{zn}$	Визначається шляхом зіставлення фактичного запасу матеріалів на складі і нормативного запасу.
2.5. Величину надлишку / дефіциту запасу $\Delta Z = Z_z - Z_{zn}$	Різниця між фактичним запасом і нормативним запасом характеризує величину надлишку (+) або дефіциту (-). Наявність понаднормативних надлишків матеріальних ресурсів негативно впливає на фінансовий стан підприємства
3. Традиційний метод показників ефективності використання основних засобів та обігових коштів підприємства	
3.1. Коефіцієнта зносу $K_z = Z / B_p$	Характеризує частку вартості основних засобів, яку відображено у витратах на виробництво у попередні періоди. Цей коефіцієнт обчислюють як відношення суми накопиченого на певну дату зносу (З) до первісної вартості основних засобів (Вп) на цю дату
3.2. Коефіцієнта придатності $K_p = B_z / B_p = 1 - K_z$	де Вз – величина залишкової вартості основних фондів підприємства на певну дату. Показує частку ще незношеної вартості основних засобів

Продовження табл. 1.4

1	2
3.3. Фондовіддача $ФВ = Qп/Вo.з$	Обчислюється як відношення обсягу продукції (товарної, реалізованої або чистої) за період ($Qп$) до середньої за цей період вартості основних засобів ($Вo.з$) Рівень фондівіддачі характеризує величину виробленої (реалізованої) продукції, що припадає на одну гривню вартості основних засобів підприємства. Позитивною тенденцією динаміки цього показника є зростання.
3.4. Фондомісткість $ФМ = 1/ФВ$	Є оберненим до фондівіддачі показником
3.5. Фондоозброєність $ФО = СБВВОФ/СЧР$	де СБВВОС – середньорічна балансова вартість виробничих основних фондів; СЧР – середньооблікова чисельність робітників або працівників. Фондоозброєність – це показник оснащеності праці виробничими основними фондами.
3.6. Середня тривалість одного обороту $Тоа = тпер/КВ$	де $тпер$ – кількість календарних днів у періоді, що аналізується. $КВ$ – оборотність (кількість оборотів) матеріальних запасів. Показує тривалість одного обороту за певний період.
3.7. Оборотність товарно-матеріальних запасів $Оптмз = Ср/Мз$	де $Ср$ – повна собівартість реалізованої продукції за певний період; $Мз$ – середня величина запасів за період у грошовому виразі. Виражається кількістю оборотів за певний період
4. Система показників і моделювання взаємозв'язку для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів	
4.1. Плановий коефіцієнт використання матеріальних ресурсів: $Кпл = тч/Мн$	де $тч$ – чиста вага виробу; $Мн$ – витрати матеріалу за нормами. Показує використання одного виду матеріалу, який витрачається на виробництво одного виду виробу
4.2. Фактичний коефіцієнт використання матеріальних ресурсів: $Кф = тч/ Мф$	де $Мф$ – фактично витрачений матеріал
4.3. Коефіцієнт використання матеріальних ресурсів: $Ки = Мф/Мпл$	Співвідношення суми фактичних матеріальних витрат з величиною матеріальних витрат, яка розрахована за плановими калькуляціями і фактичним випуском та асортиментом продукції. У випадку перевищення коефіцієнтом одиниці спостерігається перевитрата матеріалів, навпаки – економія матеріальних ресурсів
5. Оцінювання впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат	
5.1. Ефективність промислових підприємств відповідно до витратного підходу до визначення окупності витрат відосновної діяльності, $Езопер = Попер/Зопер*100$	де $Попер$ – прибуток від операційної діяльності, тис. грн.; $Зопер$ – витрати операційної діяльності, тис.грн.

Джерело: складено автором на основі [6; 13, 25; 35; 51; 52]

Використання узагальнюючих показників під час аналізу матеріальних ресурсів допомагає отримати загальне уявлення про ефективність використання матеріальних ресурсів та розрахувати резерви для її підвищення.

Роль одиничних показників полягає в тому, щоб описати ефективність споживання окремо взятих видів матеріальних ресурсів (наприклад, палива, сировини або енергії), також з'являється можливість знизити матеріаломісткість окремих видів продукції (питому матеріаломісткість).

Результати аналізу витрат матеріальних ресурсів використовуються для нормування витрат на сировину та матеріали на виробництво продукції (надання послуг), у тому числі визначення загальної потреби у матеріальних ресурсах для виконання плану. Загалом на показники виручки та матеріаловіддачі, впливає: загальна сума матеріальних витрат, питома вага основних матеріалів, матеріаловіддача основних матеріалів, коефіцієнт корисного використання основних засобів [76].

Загальну суму витрат на придбання матеріальних ресурсів можна дізнатись із договорів поставки матеріалів на підприємство. Питома вага основних матеріалів розраховується шляхом відношення витрат на придбання основних матеріалів до витрат на купівлю вторинної сировини, наприклад, готової продукції для перепродажу (напівфабрикатів), палива для виробництва та ін. Матеріаловіддачу визначають шляхом відношення вартості продукції до витрат на основні матеріали. Коефіцієнт корисного використання показує, як матеріальні ресурси, що фактично надійшли у виробництво, відрізняються від кількості, зазначеної в договорах. Нестача може бути через брак, пошкодження в дорозі або невідповідність певної продукції необхідним критеріям.

Варто зазначити, що за результатами виконаного аналізу проводять підрахунок резервів для підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, не задіяних у звітному році. Можна виділити ряд дій щодо підвищення технічного рівня виробництва за рахунок впровадження нових технологій, механізації та автоматизації процесів, заміни конструкцій та технологічних характеристик виробів, удосконалення організації та обслуговування виробництва,

поліпшення матеріально-технічного постачання та використання матеріальних ресурсів та інше [15].

Таки чином можна зробити висновок про різноманітність методичних підходів щодо аналізу матеріальних ресурсів. Багато авторів пропонують свої методи вивчення ефективності використання матеріальних ресурсів, проте база залишається приблизно однаковою, відрізняється лише послідовність їх реалізації. Обов'язковим кроком є оцінка фінансової складової підприємства, потім проводиться аналіз забезпеченості матеріальними ресурсами, коли вивчаються витрати матеріальних ресурсів для подальшого залучення у виробництві. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно використовуються матеріали на підприємстві, вивчається відповідають витрат обсягам виручки, позитивна чи негативна динаміка за такими показниками, як матеріаловіддача, матеріаломісткість, питома вага, паливоємність та ресурсомісткість.

Роль такого аналізу особливо велика з урахуванням того, що при правильному використанні матеріальних ресурсів та оптимальних витратах на сировину значно зростають і доходи підприємства, тому важливо не допускати у господарській діяльності підприємства велику кількість матеріалів, що не відповідають вимогам, великі суми витрат на такі ресурси, не є обов'язковими для виконання плану.

Підприємствам, націленим на виробництва продукту, особливо важливо оптимізувати використання своїх матеріальних ресурсів, для забезпечення стабільності та прибутковості підприємства. При аналізі ефективності використання матеріальних ресурсів можна виявити резерви чи слабкі сторони, які потрібно удосконалювати на виробництві. Знаючи основні проблемні місця в господарській діяльності підприємства, можна розробити стратегію оптимізації господарської діяльності, пов'язану з матеріальними ресурсами.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління матеріальними ресурсами підприємства

Матеріальною основою будь-якого виробництва є ключові фактори виробництва: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності. Причому не останню роль відіграє саме капітал як сукупність засобів та предметів праці, на основі поєднання яких із працею людини та підприємницьким хистом отримується кінцевий продукт для подальшого споживання. Поруч із необоротними активами (основними засобами) однією із частин капіталу як фактора виробництва є оборотні засоби, які втілюють у собі вартість предметів праці, необхідних для здійснення виробничого процесу. Виробничі запаси як їх складник є одним із невід'ємних складників ресурсного потенціалу підприємств, а їх наявність та ефективне використання є запорукою безперебійного та нормального протікання операційного циклу [12].

Одним із найперших факторів зростання суми матеріальних витрат у структурі собівартості є підвищення ціни на виробничі запаси, які споживаються у виробництві. Це насамперед паливо, енергія, сировина, матеріали, запасні частини тощо. Крім того, у разі зростання цін на промислові матеріальні ресурси і послуги підвищується собівартість засобів виробництва власного виготовлення, що неминуче приводить до виникнення ефекту «відлуння» – збільшення витрат у наступних виробничих циклах [10].

Водночас показник матеріаломісткості (відношення суми матеріальних витрат до вартості виробленої продукції) є одним із головних індикаторів зниження собівартості в виробництві. Тому, важливу роль в управлінні собівартістю продукції відіграє раціонально побудована система інформаційного забезпечення виробничих запасів, витрати яких формують розмір матеріальних витрат, що у виробничих підприємств досягає понад 65% у витратах основного виробництва. Саме від вчасної, доречної та достовірної інформації щодо наявності та руху виробничих запасів залежать ефективні управлінські рішення менеджерів різних ланок.

Основними методичними аспектами інформаційного забезпечення в сфері виробничих запасів підприємств є:

- 1) дослідження економічної сутності та класифікації;
- 2) визначення нормативно-правових засад обліку;
- 3) установлення методичних аспектів визнання та оцінки;
- 4) порядок відображення операцій у первинному, синтетичному та аналітичному обліку з використанням різних форм обліку;
- 5) представлення інформації у фінансовій звітності.

Виробничі запаси як об'єкт бухгалтерського обліку є складником оборотних активів. Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» передбачено, що оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [28].

Стандартами передбачено визнання активу лише за умови отримання у майбутньому економічних вигід, пов'язаних з його використанням, що віддзеркалює економічну сутність оборотних активів як предметів праці та фондів обігу, за допомогою яких створюється готовий продукт та отримується прибуток.

Запаси згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» визначаються як активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукції виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [30].

Ринкова економіка з її динамізмом та високим рівнем впливу на управління оборотними засобами суб'єктів господарювання ставить принципово нові завдання до методики оцінки активів підприємств, найбільшу питому вагу в структурі яких займають виробничі запаси. Оцінка є одним із найуніверсальніших елементів обліку, аналізу та контролю, завдяки якому виробничі запаси у натуральному вимірнику легко трансформуються у вартісне вираження. При цьому від

особливостей застосування тих чи інших методів оцінки запасів прямо залежить величина собівартості, що важливо під час управління оборотними засобами за умов ринкової економіки.

Нормативно-правове регулювання сфері управління виробничими запасами підприємств слід розглядати на глобальному, національному та локальному рівнях, рис. 1.6.

Рис. 1.6. Рівні нормативно-правового регулювання в сфері управління виробничими запасами

Джерело: складено автором на основі [28; 30; 31; 58; 59]

Згідно з Положенням (Стандартом) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси» [30] матеріальні виробничі запаси відображаються в бухгалтерській звітності відповідно до правила нижчої з двох оцінок – за собівартістю або за ринковою ціною (чиста вартість реалізації). Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», п. 7 визначає, що чиста вартість реалізації – це чиста сума, яку суб'єкт господарювання очікує отримати від продажу запасів у звичайному ході бізнесу.

Справедлива вартість відображає суму, за яку ті самі запаси можна обміняти між обізнаними та зацікавленими покупцями та продавцями на ринку [31]. Поверхневий аналіз П(С) БО 9 та МСБО 2 дає підставу дійти висновку про певну ідентичність більшості положень, що є очевидним, однак деякі аспекти оцінки запасів мають відмінності, табл. 1.5.

Нині в Україні можуть використовуватися п'ять методів оцінки списання виробничих запасів: ідентифікованої собівартості запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу.

Таблиця 1.5

Порівняння відмінностей оцінки виробничих запасів в окремих нормативних актах

Характеристика	П(С)БО 9 «Запаси»	ПМСБО 2 «Запаси»
1	2	3
Відображення знецінення запасів	на суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів (п. 28).	якщо за тих обставин, які раніше спричинили часткове списання запасів нижче собівартості, більше немає або якщо є чітке свідчення збільшення чистої вартості реалізації внаслідок зміни економічних обставин, сума часткового списання сторнується (п. 33).
Оцінка витрат, пов'язаних із переробкою запасів	не регламентується, а визначена П(С)БО 16 «Витрати»	визначена п. 12–14
Методи оцінки під час вибуття	ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу (п. 16).	конкретна ідентифікація (п. 23); ФІФО (п. 25), середньозважена собівартість (п. 27)

Джерело: складено автором на основі [30; 31]

Від ефективно організованого первинного обліку матеріальних ресурсів залежить правильність списання вартості запасів на виробництво, оцінка незавершеного виробництва, відображення у звітності. Основні первинні документи, якими оформляються операції з руху виробничих запасів, наведені в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Перелік форм основних первинних документів для обліку матеріальних ресурсів,
що використовуються підприємствами

№ форми	Назва форми
1	2
М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли
М-2	Довіреність
М-2а	Акт списання бланків довіреностей
М-3	Журнал реєстрації довіреностей
М-4	Прибутковий ордер
М-5	Товарно-транспортна накладна
М-6	Акт про приймання матеріалів
ВЗСГ-1	Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей
ВЗСГ-2	Лімітно-забірна картка на отримання запасних частин
ВЗСГ-5	Акт на списання виробничого та господарського інвентарю
ВЗСГ-6	Відомості дефектів на ремонт машин
ВЗСГ-7	Товарна накладна
ВЗСГ-8	Накладна (внутрігосподарського призначення)
ВЗСГ-9	Відомість витрати сировини і матеріалів
ВЗСГ-10	Книга складського обліку

Джерело: складено автором на основі [8; 11]

Облік наявності та руху виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів, готової продукції і товарів ведеться за центрами відповідальності (матеріально-відповідальними особами, місцями зберігання) в Книгах складського обліку в кількісному вираженні за видами і сортами цінностей.

Щомісяця в строки, передбачені графіком документообігу, матеріально відповідальні особи складають Звіт про рух матеріальних цінностей у двох примірниках і разом із підтверджувальними документами передають до бухгалтерії. Після перевірки другий примірник звіту, підписаний бухгалтером, повертають матеріально відповідальній особі. Звіт про рух матеріальних цінностей складають окремо за кожним синтетичним рахунком (субрахунком). Матеріально відповідальні особи заповнюють тільки кількісні показники звітів, а їх таксування здійснюють в бухгалтерії згідно з П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 16 «Витрати» [11; 30].

Осанням етапом управлінського циклу є представлення інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності. Так, згідно з нормами П(С) БО 9 «Запаси», у

примітках до фінансової звітності наводиться інформація про: методи оцінки запасів; балансову (облікову) вартість запасів у розрізі окремих класифікаційних груп; балансову (облікову) вартість запасів, які відображені за чистою вартістю реалізації; балансову (облікову) вартість запасів, переданих у переробку, на комісію, у заставу; суму збільшення чистої вартості реалізації, за якою проведена оцінка запасів [30]. Проте у МСБО 2 «Запаси» передбачено додатково розкривати інформацію про суму будь-якого часткового списання запасів, визнану як витрати протягом періоду; суму будь-якого сторнування будь-якого часткового списання, визнану як зменшення суми запасів, яка визнана як витрати періоду; обставини або події, що спричинили сторнування часткового списання запасів [31]. Вважаємо, що гармонізація вказаних положень міжнародного та національного стандартів підвищить інформативність приміток до фінансової звітності в частині розкриття інформації про виробничі запаси.

Таким чином, однією із найважливіших передумов ефективного управління формуванням та використанням матеріальних ресурсів господарюючих суб'єктів є раціональна побудова обліку надходження, руху та використання їх виробничих запасів. В кожному підприємстві, в залежності від сфери діяльності склалася низка галузевих особливостей, передусім специфіка кругообігу капіталу, яка має свій вплив на організацію системи обліку, аналізу та контролю за рухом виробничих запасів, що слід врахувати під час розроблення облікової політики господарських формувань [11].

Установлено методичні аспекти побудови системи управління матеріальними ресурсами з урахуванням його нормативно-правового забезпечення на глобальному, національному та локальному рівнях, задля ефективності якого слід досягти методологічної точності та доцільності у використанні методів оцінки виробничих запасів, відображення операцій з ними у процесі прийняття управлінських рішень в процесі забезпечення ефективності діяльності виробничих підприємств.

Висновки до розділу 1

Виходячи з економічної сутності матеріальних ресурсів нами встановлено те, що матеріальні ресурси виступають одним з найважливіших та невід'ємних елементів будь-якого виробничого процесу. Матеріальні ресурси – це економічні ресурси у матеріальній формі як предмети праці, які можуть бути використані для виготовлення продуктів, виконання певних робіт чи надання послуг. До ключових ознак матеріальних ресурсів слід віднести те, що вони у повному обсязі переносять свою вартість на готову продукцію, а також те, що вони змінюють свою форму протягом одного виробничого циклу

Управління матеріальними ресурсами обумовлено вирішенням двох задач: визначення розміру необхідного матеріального ресурсу; створення системи контролю за фактичним розміром матеріальних ресурсів і своєчасним їх поповненням. Можна зробити висновок, що процес управління матеріальними ресурсами пов'язаний з послідовністю формування самого матеріального ресурсу. Основні етапи управління матеріальними ресурсами побудовані таким чином: на основі попередніх років проводиться аналіз складу, структури та динаміки загальної величини матеріальних ресурсів; оптимізація загальної суми і розміру матеріальних ресурсів; розробка ефективної системи управління і контролем за рухом матеріальних ресурсів.

Наразі існує велика кількість методичних підходів щодо аналізу матеріальних ресурсів. Багато авторів пропонують свої методи вивчення ефективності використання матеріальних ресурсів, проте база залишається приблизно однаковою, відрізняється лише послідовність їх реалізації. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно використовуються матеріали на підприємстві, вивчається відповідають витрат обсягам виручки.

Установлено, що методичні аспекти побудови якісної системи управління матеріальними ресурсами з урахуванням його нормативно-правового забезпечення реалізуються на глобальному, національному та локальному рівнях.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТЗОВ «ЛЕВБУД»

2.1. Організаційно-управлінський аналіз діяльності підприємства

Організація Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛЕВБУД» зареєстрована 19.06.2013 за юридичною адресою 03028, м.Київ, Голосіївський район, Проспект науки, будинок 29.

ТЗОВ «ЛЕВБУД» є комерційною організацією, створеною в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю, у відповідність до чинного законодавства. Товариство є юридичною особою та діє на підставі законодавства України та Статуту.

Метою діяльності товариства є насичення ринку товарами та послугами, що виробляються та надаються товариством, отримання прибутку.

Для досягнення поставленої мети товариство у встановленому законодавством порядку, як в Україні, і за кордоном здійснює всі види діяльності, які не заборонені законодавством, зокрема, такі види діяльності:

- геодезичні роботи;
- кладку стін та перегородок з укладеними елементами;
- монтаж збірного бетону та залізобетону;
- влаштування м'якої покрівлі;
- монолітні бетонні та залізобетонні роботи;
- покриття окремих елементів та оздоблення примикань покрівлі з рулонних матеріалів та з металочерепиці, а також покрівельною сталлю;
- просту, покращену та високоякісну штукатурку;
- влаштування дощатої, бетонної та цементної підлоги;
- влаштування стель та стін з гіпсокартону;
- встановлення столярних виробів;
- утеплення стін методом «Термошуба» та інші види робіт.

Окремими видами діяльності, перелік яких визначається законом, товариство може займатися лише на підставі спеціального дозволу (ліцензії). Право товариства здійснювати діяльність, на зайняття якої необхідне отримання ліцензії, виникає з моменту отримання такої ліцензії або в зазначений у ній строк і припиняється після закінчення терміну її дії, якщо інше не встановлено законом чи іншими правовими актами.

В даний час ТЗОВ «ЛЕВБУД» здійснює одночасне будівництво 15 великих будівельних об'єктів площею близько 350 тис. м², з яких відповідно до затвердженого плану у 2020 році вводяться в експлуатацію житлові та виробничі будівлі загальною площею 140 тис. м².

Стратегія ТЗОВ «ЛЕВБУД» - пропозиція найоптимальніших рішень поставлених завдань, у чіткій відповідності до вимог замовників, не тільки за рахунок підвищення ефективності вже існуючих видів діяльності, а й шляхом розвитку нових напрямків, що охоплюють дедалі ширший спектр ділових інтересів постійних та потенційних замовників. Підприємство прагне завжди йти в ногу з часом, демонструючи високотехнологічний підхід до будівельного бізнесу.

Довгостроковими цілями розвитку підприємства є:

- збільшення обсягів будівництва та вихід на нові ринки;
- забезпечення європейської якості будівництва та продукції;
- створення принципово нових виробництв;

Найближчими цілями розвитку підприємства є:

- освоєння та впровадження нових напрямків діяльності: організація виробництва;

Принципами розвитку та управління ТЗОВ «ЛЕВБУД» є:

- точне позиціонування бізнес одиниць за видами діяльності;
- концентрація функцій стратегічного планування на підприємстві;
- делегування функцій оперативного планування до структурних одиниць;
- вихід працюючих виробництв на проектну потужність.

Важливим моментом при створенні та функціонуванні будь-якої організації є вибір оптимальної організаційної структури. Злагоджена діяльність якої буде

запорукою успішної діяльності підприємства. Організаційна структура підприємства включає всі відділи та управління організації, а також зв'язки між структурними одиницями.

Під структурою управління організацією розуміється впорядкована сукупність взаємозалежних елементів, що є між собою у стійких відносинах, що забезпечують їх функціонування та розвиток як єдиного цілого. Елементами структури є окремі працівники, служби та інші ланки апарату управління, а відносини між ними підтримуються завдяки зв'язкам, які прийнято поділяти на горизонтальні та вертикальні. Горизонтальні зв'язки мають характер узгодження і є, зазвичай, однорівневими. Вертикальні зв'язки - це зв'язки підпорядкування, і у них виникає за ієрархічності управління, тобто за наявності кількох рівнів управління.

У межах структури управління протікає управлінський процес (рух інформації та прийняття управлінських рішень), між учасниками якого розподілені завдання та функції управління, а отже - права та відповідальність за їх виконання. З цих позицій структуру управління можна розглядати як форму поділу та кооперації управлінської діяльності, у межах якої відбувається процес управління, спрямований на досягнення намічених цілей менеджменту

Різноманітність структурних зрізів однієї й тієї системи потребує встановлення відносин між ними. Серед цих взаємопов'язаних структур організаційна структура займає особливе місце: вона впорядковує взаємодію елементів для отримання інтегрального ефекту для досягнення поставленої мети, створює власне організоване ціле.

Таким чином, організаційна структура управління підприємством являє собою впорядковану сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених елементів системи управління, склад, взаємо розташування та ступінь стійкості відносин яких забезпечує цілеспрямоване функціонування та розвиток її як єдиного цілого.

За час діяльності будівельного підприємства ТЗОВ «ЛЕВБУД» організаційна структура сформувалася з урахуванням необхідності у різних спеціалістах у кадровому складі, та має такий вигляд (рис.2.1):

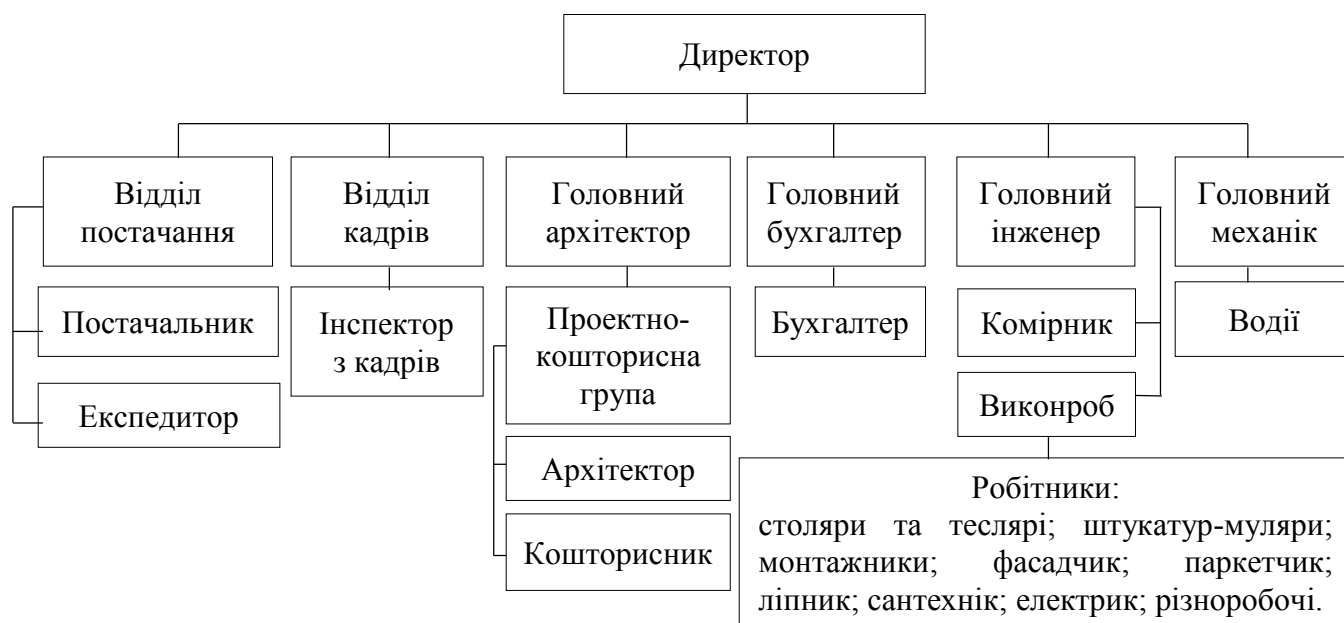

Рис. 2.1. Організаційна структура ТЗОВ «ЛЕВБУД»

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Директор керує відповідно до чинного законодавства виробничо-господарською та фінансово-економічною діяльністю підприємства ТОВ «ЛЕВБУД», приймає рішення про створення інвестиційних проектів, несучи всю повноту відповідальності за наслідки прийнятих рішень, збереження та ефективного використання майна підприємства, а також фінансово-господарські результати його діяльності. Вживає заходів щодо забезпечення підприємства кваліфікованими кадрами, раціонального використання та розвитку їх професійних знань та досвіду, створення безпечних для життя та здоров'я умов праці, дотримання вимог законодавства про охорону навколишнього середовища.

Основним завданням начальника відділу постачання ТОВ «ЛЕВБУД» є забезпечення підприємства усіма необхідними для забезпечення безперебійної діяльності матеріальними ресурсами. Організація процесу забезпечення сировиною, матеріалами, товарами, інструментом, спецодягом, господарським інвентарем тощо.

Основними напрямками роботи постачальників є: організація безперебійного постачання підприємства сировиною, матеріалами, паливом та енергією; зменшення собівартості товарів, що закуповуються, сировини та обладнання; дотримання

затвердженого кошторису витрат; вдосконалення роботи відділу, розробка та запровадження нових систем, спрямованих на підвищення ефективності використання коштів.

До обов'язків експедитора належить приймати товар зі складу відповідно до супровідних документів, перевіряти цілісність упаковки продукції, видавати та здавати товар за встановленим порядком, оформляти необхідні документи відповідно до інструкцій, отриманих від керівництва.

Головний архітектор здійснює керівництво проектно-вишукувальними роботами ТЗОВ «ЛЕВБУД», також здійснює контроль за відповідністю розробленої проектно-кошторисної документації технічним регламентам, стандартам, нормам, правилам та інструкціям.

До обов'язків працівників проектно-кошторисної групи входить забезпечення наявності комплектної проектно-кошторисної документації на будівництво об'єктів та передачу її за призначенням для виконання будівельно-монтажних робіт. Співробітники проектно-кошторисної групи ТЗОВ «ЛЕВБУД» перевіряють правильність складання кошторисної документації проектними організаціями, відповідність її чинним нормативним документам.

Архітектор забезпечує відповідність розроблюваних містобудівних та архітектурних рішень чинним нормативам, вимогам охорони навколишнього середовища та екологічним стандартам. Бере участь у підготовці технічних завдань на розробку містобудівних та архітектурних рішень.

До обов'язків кошторисника входить розробка кошторисної документації за договорами підряду на електромонтажні, загальнобудівельні та ремонтні роботи, розробка кошторисної документації для реконструкції об'єктів Товариства.

Головний бухгалтер здійснює організацію бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності ТЗОВ «ЛЕВБУДБ» та контроль за економічним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, власності підприємства. Організує облік майна, зобов'язань та господарських операцій, що надходять, основних засобів, товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів, своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку

операцій, пов'язаних з їх рухом, облік витрат виробництва та обігу, виконання кошторисів витрат, реалізації продукції, виконання робіт (послуг), результатів господарсько-фінансової діяльності, а також фінансових, розрахункових та кредитних операцій. Приймає безпосередню участь у розробці та прийнятті інвестиційного проекту.

Бухгалтер здійснює операції з прийому, обліку, видачі та зберігання коштів та цінних паперів з обов'язковим дотриманням правил, що забезпечують їх безпеку. Веде на основі прибуткових та видаткових документів касову книгу, звіряє фактичну наявність грошових сум та цінних паперів із книжковим залишком.

Головний інженер визначає технічну політику та напрями технічного розвитку в умовах ринкової економіки, шляхи реконструкції та технічного переозброєння діючого виробництва ТЗОВ «ЛЕВБУДБ». Забезпечує необхідний рівень технічної підготовки виробництва та його постійне зростання, раціональне використання виробничих ресурсів, високу якість і конкурентоспроможність виробленої продукції, робіт або послуг, відповідність виробів, що випускаються, чинним державним стандартам, технічним умовам та вимогам технічної естетики, а також їх надійність і довговічність.

Комірник здійснює керівництво роботами з прийому, зберігання та відпустки товарно-матеріальних цінностей на складах, щодо їх розміщення з урахуванням найбільш раціонального використання складських площ, полегшення та прискорення пошуку та відпустки, а також збереження товарно-матеріальних цінностей.

Виконроб здійснює керівництво виробничо-господарською діяльністю ділянки. Організує виробництво будівельно-монтажних робіт ТЗОВ «ЛЕВБУДБ» відповідно до проектної документації, будівельних норм та правил, технічних умов та інших нормативних документів. Веде облік виконаних робіт, оформляє технічну документацію.

Робітники виконують підсобні та допоміжні роботи на виробничих ділянках та будівельних майданчиках, складах, базах, коморах тощо. Навантаження, вивантаження, переміщення вручну або на візках та штабелювання вантажів, що не

потребують обережності, а також сипких непилоподібних матеріалів. Роботи з очищення території, доріг, під'їзних колій. Прибирання цехів, будівельних майданчиків та побутових приміщень. Виконує роботи середньої складності на відомчих електростанціях, трансформаторних електропідстанціях з повним їх відключенням від напруги оперативних перемикачів в електромережах, ревізією трансформаторів, вимикачів, роз'єднувачів та приводів до них з розбиранням конструктивних елементів.

Головний механік забезпечує безаварійну та надійну роботу всіх видів обладнання, їх правильну експлуатацію, своєчасний якісний ремонт та технічне обслуговування, проведення робіт з його модернізації та підвищення економічності ремонтного обслуговування обладнання. Керує працівниками підприємства, здійснює ремонт обладнання та підтримання його у працездатному стані.

Водії здійснюють управління акумуляторними навантажувачами та всіма спеціальними вантажозахоплюючими механізмами та пристроями. Навантаження, вивантаження, переміщення та укладання в штабель вантажів. Навантаження, розвантаження сипких вантажів. Технічне обслуговування та поточний ремонт навантажувача та всіх його механізмів. Визначення несправностей у роботі навантажувача, його механізмів та їх усунення. Установка та заміна знімних вантажозахоплювальних пристроїв та механізмів. Участь у проведенні планово-попереджувального ремонту навантажувача та вантажозахоплювальних механізмів та пристроїв.

Основними покупцями продукції та робіт ТЗОВ «ЛЕВБУД» є індивідуальні покупці, фізичні та юридичні особи, також різні за розмірами організації, розташовані в м. Київ та Київській області. Багато хто з цих організацій є постійними клієнтами підприємства.

В даний час робота ТЗОВ «ЛЕВБУД» орієнтована на виділені споживчі сегменти – це замовники – юридичні та фізичні особи.

Товариство підтримує та розширює встановлені зв'язки з основними постачальниками матеріалів з метою виявлення нових будівельних матеріалів.

Використовує нові розробки в галузі будівництва, проводить навчання та перепідготовку персоналу.

Основними постачальниками будівельних матеріалів є: ПТЕУП «Технобетон», ПАТ «Комплект», ПАТ «МЖБ», ТОВ «Моноліт Комплект-Інвест», ПрАТ «Київський керамічний завод», ТОВ «Вінницький завод будівельних матеріалів», ПАТ «Макродор» а інші.

Партнерами підприємства на ринку України є: Герц Україна Київ, ТОВ «Грундфос Україна», Група Данфосс Україна, котли Вісман, Криворіжсталь, Рехау Україна тоощ.

Головними конкурентами підприємства на ринку будівельних робіт для підприємства є: ТОВ «Стікон», АТ ХК «Київміськбуд», ТОВ «Інтергал-буд», ТЗОВ «Житло-Інвест», ТОВ «Фірма Т.М.М.».

Обсяги послуг, що надаються підприємством за 2020-2022 рр. представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Обсяги послуг, що надавалися ТЗОВ «ЛЕВБД» споживачам
у 2020-2022 рр., тис. грн.

Види робіт	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., %
Будівельні роботи	431562	453598	498763	15,6
Покрівельні роботи	171409	155616	187652	9,5
Земляні роботи	152557	166371	179859	17,9
Гідро - і теплоізоляційні роботи	16634	17197	31905	91,8
Санітарно-технічні роботи	43221	45303	46985	8,7
Проектні роботи	47134	49148	50457	7,1
Разом	862517	887233	995621	15,4

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними табл. 2.1 видно, що у 2022 р. підприємство наростило обсяги надаваних послуг на 15,4%, це в першу чергу пов'язане із необхідністю здійснення робіт по відбудові Київщини у зв'язку із початком воєнних дій. Найбільше збільшилася вартість гідро- та теплоізоляційних робіт перед початком осінньо-зимового періоду на 91,8%, також збільшилася вартість земляних робіт на 17,9% та вартість будівельних робіт на 15,6%. В цілому зросли обсяги всіх робіт

підприємства, що викликано, в першу чергу, необхідністю полагодження розбитого житла.

Отже, ТЗОВ «ЛЕВБУД» є сучасним та конкурентоспроможним ринковим гравцем, а організаційна структура, що склалася на даному підприємстві, дозволяє кваліфіковано виконувати будівельно-монтажні роботи зі зведення будівель та споруд, а також при грамотному керівництві всіма будівельними процесами дозволяє не відставати від графіка виконання робіт, що дозволить своєчасно здати об'єкт в експлуатацію.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТЗОВ «ЛЕВБУД»

Забезпечення стабільного стану будівельного підприємства є важливим завданням його менеджменту. Попередньою процедурою для прийняття ефективних управлінських рішень щодо фінансів будівельних підприємств є фінансова оцінка, яка визначає фінансовий стан будівельного підприємства та виявляє проблеми та резерви в його діяльності, що важливо в умовах нестабільної фінансової ситуації в країні.

В сучасних умовах господарювання питання діагностики фінансово-економічного стану набуває особливо важливого значення для всіх будівельних підприємств. Адже, без оцінки та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства неможливо визначити ефективні шляхи його подальшого розвитку. Знання стану підприємницької діяльності важливе як для управлінського апарату даного підприємства, так і для його акціонерів, банківських установ, фінансових служб, територіальних органів управління, фіскальних органів тощо.

Діагностика фінансово-економічного стану є головним методом забезпечення платоспроможності та прибуткової діяльності підприємства. На основі отриманих результатів діагностики керівники різних рівнів приймають управлінські рішення та розробляється стратегія розвитку підприємства.

Кожне підприємство, здійснюючи господарську діяльність, вимушене на своєму шляху боротися з кризами, долати труднощі, перешкоди фінансового,

організаційного, техніко-технологічного характеру. Класифікація цих проблем на основі чітко визначених ознак дає змогу їх структурувати, шляхом діагностики визначити з них головні, домінуючі, намітити оптимальні шляхи їх розв'язання.

Діагностика має різну методику проведення, ми розпочнемо з аналізу основних економічних показників господарської діяльності, табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Основні економічні показники господарської діяльності підприємства

Показник	Одиниці виміру	Рік			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2021	2022	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
Чистий дохід від реалізації продукції	тис.грн.	862517	887233	995621	133104	15,4
Чистий фінансовий результат	тис.грн.	13581	12876	15873	2292	16,9
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	тис.грн.	610318,5	645770	637294	26975,5	4,4
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	тис.грн.	209865	218765	224268	14403	6,9
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	тис.грн.	400453,5	427005	413026	12572,5	3,1
Середньооблікова чисельність працівників	чол.	823	820	814	-9	-1,1
Фондовіддача	тис. грн.	4,11	4,06	4,44	0,33	8,0
Фондомісткість	тис. грн.	0,24	0,25	0,23	-0,01	-4,2
Фондоозброєність	тис.грн./чол.	255,0	266,8	275,5	20,5	8,0
Продуктивність праці	тис.грн./чол.	1048,0	1081,9	1223,1	175,1	16,7
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	об. в рік	2,15	2,08	2,41	0,26	12,1

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

З огляду на дані табл. 2.2 відмітимо те, що підприємство наростило обсяги господарювання протягом 2020-2022 рр. на 15,4% (відбулося збільшення чистого доходу від реалізації продукції), також відмічається зростання чистого фінансового результату на 16,9%. Спостерігається також збільшення середньорічної вартості активів як необоротних на 6,9% так і оборотних – на 3,1%. Щодо показників ефективності використання активів, то варто зазначити зростання фондовіддачі на

8,0%, що вплинуло на зменшення фондомісткості продукції на 4,2%. Зростання середньорічної вартості активів та зменшення середньооблікової чисельності працівників відобразилося на зростанні фондоозброєності праці на 8,0%, а ефективність їх використання вплинуло на збільшення продуктивності праці на 16,7%. На не високу ефективність використання оборотних активів підприємства вказує і збільшення коефіцієнта оборотності оборотних активів на 12,1%, а саме на 0,26 обертів в рік.

Наступним кроком є аналіз активів підприємства та джерел їх утворення, табл. 2.3. Під активами підприємства розуміють ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, контрольовані підприємством внаслідок минулих подій, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з чинником часу, ризику й ліквідності та призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Джерелами формування активів підприємства виступають фінансові ресурси, які можна визначити, як сукупність грошових коштів, яку змогло зосередити у своєму розпорядженні підприємство на певний момент для здійснення своєї статутної діяльності шляхом вкладення цих коштів у активи підприємства для забезпечення розширеного відтворення та виконання фінансових зобов'язань.

Таблиця 2.3

Характеристика майна підприємства та джерел його формування за балансом

Показники	На 31.12.2020		На 31.12.2021		На 31.12.2022		Відхилення 2022 р. до 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
1. Необоротні активи:	214352	32,6	223178	35,2	225158	35,1	10806	5,0	2,5
в т.ч. основні засоби	134773	20,5	159083	25,1	162765	25,4	27992	20,8	4,9
2. Оборотні активи	443972	67,4	410038	64,8	416014	64,9	-27958	-6,3	-2,5
в т.ч. запаси	226064	34,3	192452	30,4	198769	31,0	-27295	-12,1	-3,2
дебіторська заборгованість за товари, роботи	138487	21,0	139764	22,1	141861	22,1	3374	2,4	1,1

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
грошові кошти	38712	5,9	35123	5,5	45384	7,1	6672	17,2	1,2
<i>ПАСИВИ</i>									
1. Власний капітал	177028	26,9	177901	28,1	178932	27,9	1904	1,1	1,0
нерозподілений прибуток	106372	16,2	107245	16,9	108743	16,9	2371	2,2	0,7
2. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	243777	37,0	240652	38,0	245722	38,3	1945	0,8	1,3
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	237519	36,1	214663	33,9	216518	33,8	-21001	-8,8	-2,3
БАЛАНС:	658324	100	633216	100	641172	100	-17152	-2,6	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

З огляду на інформацію, наведену в табл. 2.3 бачимо, що протягом 2020-2022 рр. величина оборотних активів зменшується на 6,3%, але зростає сума необоротних активів на 5,0%, що є в розпорядженні підприємства. На 31.12.22 р. вартість майна становила 641172 тис. грн. і зменшилася на 17152 тис. грн. (2,6%) у порівнянні з 31.12.20 р.

Найбільшу частку у складі активів ТЗОВ «ЛЕВБУД» займають оборотні активи, які мають тенденцію до зниження на 27958 тис. грн. або на 6,3% (частка становить у 2022 р. - 64,9%). Натомість, частка необоротних активів у зростає наприкінці 2022 р. на 10806 тис. грн. або на 5,0% (частка становить у 2022 р. - 35,1%)

Щодо джерел утворення майна відмітимо, що протягом досліджуваного періоду спостерігається тенденція до зростання суми власного капіталу підприємства на 1904 тис. грн. або на 1,1%, тоді як позиковий капітал (поточні зобов'язання) продовжує зменшуватися на 21001 тис. грн. (8,8%), при зростанні довгострокових зобов'язань та забезпечень на 1945 тис. грн. (0,8%). У 2022 р. збільшується частка власних джерел у фінансуванні активів. За досліджуваний період вона змінилася з 26,9% до 27,9 %.

Важливим етапом є діагностики є оцінка формування фінансових ресурсів підприємства, адже вони відіграють значну роль в фінансуванні діяльності підприємства, табл. 2.4

Таблиця 2.4

Формування фінансових результатів підприємства у 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
	2020	2021	2022	+/-	%
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації продукції	862517	887233	995621	133104	15,4
Собівартість реалізованої продукції	664814	695642	808548	143734	21,6
Валовий прибуток	197703	191591	187073	-10630	-5,4
Інші операційні доходи	65319	66897	71982	6663	10,2
Адміністративні витрати	68051	72116	72876	4825	7,1
Витрати на збут	91640	85434	92611	971	1,1
Інші операційні витрати	42759	44876	46944	4185	9,8
Фінансовий результат від операційної діяльності	60572	56062	46624	13948	-23,0
Інші фінансові доходи	113	268	28	-85	-75,2
Інші доходи	25706	19875	1271	-24435	-95,1
Фінансові витрати	16279	19654	12451	-3828	-23,5
Інші витрати	52627	40857	16426	-36201	-68,8
Фінансовий результат до оподаткування	17485	15694	19046	1561	8,9
Витрати з податку на прибуток	2904	2818	3173	269	9,3
Чистий фінансовий результат	13581	12876	15873	2292	16,9

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Оцінюючі дані табл. 2.4. робимо висновки про те, що спостерігається зростання чистого доходу від реалізації продукції на 15,4%, при чому зростання собівартості реалізованої продукції відбулося більшими темпами – на 21,6%, що могло бути визвано інфляційними процесами в економіці та зростанням цін на матеріали та енергію. Це вплинуло на зменшення валового прибутку на 5,4%. Якщо звернути увагу на витрати підприємства, то найбільше збільшилися інші операційні витрати на 9,8%, адміністративні витрати – на 7,1%, що в свою чергу вплинуло на зменшення фінансового результату від операційної діяльності на 23,0%. Проте, незважаючи на зростання витрат, відбулася компенсація витрат отриманими доходами, і підприємство отримало чистий фінансовий результат у розмірі 15873 тис грн., тобто збільшення відбулося на 2292 тис. грн. або 16,9%.

Для оцінки ефективності формування активів також потрібно дослідити ліквідність балансу, що виражається в ступені покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошову готівку

відповідає терміну погашення платіжних зобов'язань, а ефективність пасивів дає можливість оцінити фінансовий стан підприємства, що характеризує незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2022 р до 2020 р., +,-
	2020	2021	2022	
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,87	1,91	1,92	0,05
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,16	0,16	0,21	0,05
3. Чистий оборотний капітал	206420	195375	199496	-6924
4. Коефіцієнт автономії	0,27	0,28	0,28	0,01
5. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,64	0,66	0,66	0,02
6. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	-0,08	-0,11	-0,11	-0,03
7. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,15	2,08	2,41	0,26
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	4,02	3,98	5,56	1,54
9. Рентабельність господарської діяльності, %	1,53	1,43	1,55	0,02
10. Рентабельність власного капіталу, %	7,67	7,24	8,88	1,21
11. Рентабельність продукції, %	2,04	1,85	1,96	-0,08

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Оцінивши показники ліквідності підприємства відмітимо те, що коефіцієнт загальної ліквідності збільшився на 0,05 пунктів, в цілому даний коефіцієнт у 2022 р. становить 1,92, що на одну гривню поточних активів припадає 0,92 грн. поточних зобов'язань. Отже, поточні активи перевищують поточні зобов'язання, а отже підприємство вважається ліквідним. Щодо коефіцієнта абсолютної ліквідності, то відмітимо те, що він також збільшився на 0,05 пунктів, проте лише 21% поточних зобов'язань підприємство зможе покрити за рахунок грошових коштів, наявних на балансі.

Щодо показників фінансового стану підприємства, відмітимо, що коефіцієнт автономії зростає на 0,01 пункт, тобто 28% в пасивах займає власний капітал, що не суперечить теорії помірному фінансуванню власних активів. Коефіцієнт фінансової стабільності збільшився на 0,02 пункти, що говорить про те, що

говорить про спроможність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- і довгостроковій перспективі.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів підприємства збільшився на 0,26, що говорить про сповільнення ділової активності підприємства на 0,26 обертів в рік. Також сповільнилася оборотність темпів власного капіталу на 1,54 оберти в рік, що говорить що потрібно залучати власний капітал до використання в фінансуванні діяльності підприємства.

Узагальнюючим показником ефективності діяльності підприємства є рентабельність, яка майже за усіма напрямками характеризується зростанням. Ефективність (рентабельність) господарської діяльності підприємства збільшилася на 0,02%, рентабельність власного капіталу також збільшилася на 1,21%, і навпаки рентабельність продукції зменшилася на 0,08%, що пов'язано із зростанням втрат на виробництво продукції, товарів та послуг.

Підсумовуючи проведене дослідження зазначимо те, що не звертаючи уваги на ковідні обмеження та воєнні дії підприємство наростило обсяги господарювання, в першу чергу за рахунок галузі діяльності – будівництво, та того, що Київщина знаходилася в окупації, через що багато осель зазнали руйнувань і потребували відбудови та ремонтних робіт, ну і теплоізоляційні роботи були надзвичайно актуальними в осінньо-зимовий період.

2.3. Оцінка рівня управління матеріальними ресурсами підприємства

Як вже було зазначено у першому розділі роботи, управління матеріальними ресурсами на підприємстві повинно здійснюватися по кожному ресурсу окремо на основі виробничої програми та норм витрат ресурсів, а потім зводиться у загальний план постачання. Адже, необхідною умовою виконання планів з виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку, рентабельності є повне та своєчасне забезпечення будівельної організації необхідними матеріалами, конструкціями та деталями, що виступають предметами праці та споживаються протягом одного виробничого циклу. Це викликає необхідність постійного

відновлення їх запасів, що забезпечують новий виробничий цикл, систематичного контролю за своєчасністю надходження матеріалів на будівництво та раціональним використанням.

Задоволення потреби підприємства у матеріальних ресурсах здійснюється двома шляхами – екстенсивним та інтенсивним. Перший шлях передбачає збільшення виробництва матеріальних ресурсів та пов'язаний із додатковими витратами. Другий шлях задовольняє потреби підприємства у матеріалах, сировині, паливі, енергії та інших ресурсах передбачає більш економне та раціональне витрачання наявних запасів у процесі виробництва продукції. Економія сировини та матеріалів у процесі виробництва рівнозначна зменшенню їхнього виробництва.

Таким чином, найважливішими завданнями аналізу надходження та використання матеріальних ресурсів у ТЗОВ «ЛЕВБУД» є:

- визначення потреб підприємства в матеріальних ресурсах;
- аналіз забезпеченості матеріальними ресурсами;
- перевірка виконання умов постачання та договірних зобов'язань на постачання матеріальних ресурсів;
- оцінка комплектності поставок;
- оцінка ритмічності поставок;
- визначення ефективності використання матеріальних ресурсів;
- аналіз використання матеріалів по окремих будівельних об'єктах;

Основними джерелами інформації, що використовуються для аналізу матеріальних ресурсів, є:

- Звіт про витрати будівельних матеріалів у порівнянні з виробничими нормами за формою С-29. Дані цього звіту є підставою для списання матеріалів на собівартість будівельно-монтажних робіт і зіставлення фактичної витрати матеріалів з витратою, визначеною за виробничими нормами. У звіті зазначаються норми витрати матеріалів, фактична витрата матеріалів, а також економія чи перевитрата;

- матеріальний Звіт за формою С-19. У місячному матеріальному звіті відображаються дані, що є у картках складського обліку, залишок матеріалів на початок місяця, прихід та витрата за місяць, та залишок матеріалів на кінець місяця;

- Звіт про залишки, надходження та витрати сировини та матеріалів за формою 1-мр (сировина та матеріали). У ньому відображаються залишки, надходження, витрата та залишок матеріалів за рік;

- Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) за формою 4-ф (витрати);

- первинні документи (договори на постачання сировини та матеріалів);

- оперативні дані відділу матеріально-технічного забезпечення;

- виробнича програма;

- дані про виробничу діяльність організації за та інша інформація.

Отже, для аналізу матеріальних ресурсів використовуються первинні бухгалтерські документи, форми статистичної звітності та інші.

Забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами в розрізі основних елементів представлено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%	п.с.
Сировина та матеріали	77766	34,4	67166	34,9	71358	35,9	-6408	-8,2	1,5
Паливо	16277	7,2	13472	7,0	16697	8,4	420	2,6	1,2
Запасні частини	7008	3,1	6158	3,2	5367	2,7	-1641	-23,4	-0,4
Інші матеріали	10399	4,6	8660	4,5	7156	3,6	-3243	-31,2	-1,0
Будівельні матеріали	99468	44,0	84679	44,0	89645	45,1	-9823	-9,9	1,1
Інвентар та господарське приладдя	6330	2,8	4426	2,3	3379	1,7	-2951	-46,6	-1,1
Матеріали спеціального призначення на складі	2713	1,2	2309	1,2	1789	0,9	-924	-34,1	-0,3
Матеріали спеціального призначення в експлуатації	1809	0,8	2117	1,1	1988	1,0	179	9,9	0,2
Спецодяг в експлуатації	4294	1,9	3465	1,8	1391	0,7	-2903	-67,6	-1,2
Разом	226064	100	192452	100	198769	100	-27295	-12,1	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Проаналізувавши дані табл. 2.6. відмітимо зменшення загальної суми запасів на 12,1% або на 27295 тис. грн., що викликано в першу чергу більш обґрунтованим підходом до нормування витрат та запасів адже утримання надто великої кількості запасів супроводжується відволіканням грошових коштів з обороту та витратами на їх утримання. Найбільшу питому вагу в структурі запасів в 2022 р. складали будівельні матеріали – 45,1% та сировина та матеріали – 35,9%. В цілому відбулося зменшення всіх видів запасів окрім пального, запаси якого збільшилися на 420 тис. грн., що було обумовлено дефіцитом палива на початку 2022 р., та матеріалів спеціального призначення – збільшення відбулося на 179 тис. грн. або 9,9%. Дивним, на наш погляд стало зменшення спецодягу в експлуатації, що говорить про більш ретельне планування одягу при видачі його працівникам, та уникнення крадіжок.

Виконання виробничої програми та договірних зобов'язань щодо введення в дію основних засобів та виробничих потужностей значною мірою залежить від забезпеченості будівництва матеріальними ресурсами за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел покриття. До зовнішніх джерел відносяться матеріальні ресурси, що надходять від постачальників відповідно до укладених договорів. До внутрішніх джерел відносяться очікувані залишки матеріалів з урахуванням незавершеного виробництва на початок аналізованого періоду, відходи, матеріали, які використовуються вдруге, матеріали власного виробництва та заощаджені матеріали в результаті впровадження досягнень науково-технічного прогресу тощо.

Аналіз матеріально-технічного забезпечення об'єктів, що будуються доцільно починати з встановлення потреби в матеріальних ресурсах на плановий період і фактично виконаного обсягу будівельних робіт за прийнятою номенклатурою облікових найменувань матеріалів у натуральному та вартісному вираженні. За іншими матеріалами, що не увійшли до номенклатури, планова та фактична потреба визначається у грошах сумарно.

У процесі аналізу необхідно також перевірити забезпеченість потреби підприємства у завезенні матеріальних ресурсів згідно з договорами на їх постачання та їх фактичне виконання.

Для аналізу відповідності фактичної потреби у матеріальних ресурсах плановим розрахункам необхідно визначити відхилення між фактичними та плановими показниками потреби щодо будівельної організації в цілому та у розрізі будівництв та об'єктів по всій номенклатурі облікових найменувань будівельних матеріалів. Такий розрахунок дозволить встановити відхилення показників потреби за кожним видом матеріалів у натуральному та грошовому вираженні залежно від виконання планового завдання за обсягом робіт.

Аналіз забезпечення потреби ТЗОВ «ЛЕВБУД» матеріальними ресурсами наведено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз забезпечення потреб ТЗОВ «ЛЕВБУД» матеріальними ресурсами, 2022 р.

Назва матеріалу	Од. виміру	Потреба за планом	Залишок на початок періоду	Залишок на кінець періоду плану	Потреба за планом з урахуванням залишків	Укладено договорів з постачальниками	Поступило за договорами	Ступінь забезпеченості потреби за договорами, %	Виконання договорів, %
Арматура	тис.т.	1200	80	100	1400	1460	1460	104,286	100
Цегла ефективна	тис. шт.	4910	220	350	5040	5200	5150	103,175	99,039
Столярні вироби	тис. м ²	12300	400	370	12270	12330	12330	100,489	100
Розчин цементу	тис. т.	170	25	35	180	180	180	100	100
Збірний залізобетон	тис. м ³	2430	X	X	2430	2430	2430	100	100
Бетон	м ³	10010	X	X	10010	8400	8348	83,916	99,381

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

З таблиці 2.7 випливає, що фактична потреба у матеріальних ресурсах не за усіма матеріалами співпадає з плановою. Насамперед це обумовлено зміною обсягу будівельно-монтажних робіт, а саме їх збільшенням.

Арматура: потреба за планом із урахуванням залишків становила 1400 тис. т., надійшло за договорами 1460 тис.т. Така зміна була викликана додатковими

замовленнями, змінами у проектно-кошторисній документації, збільшенням обсягу будівельно-монтажних робіт. Договори виконано на 100%.

Потреба підприємства загалом з цегли ефективної становила 5040 тис.шт. При цьому договір було укладено на 5200 тис. шт., що на 3,175% більше від запланованого. Проаналізувавши надані документи можна зробити висновки, що дане збільшення було викликане вигідними умовами постачання, збільшенням обсягу будівельно-монтажних робіт, додатковими замовленнями, змінами в проектно-кошторисній документації. У той самий час, укладені договори було виконано не на 100 %. Недопостачання матеріалів були викликані форс-мажорними обставинами, відсутністю грошових коштів, неякісними матеріалами та їх поверненням, неналежним контролем надходження виробничих запасів та виконанням умов договорів.

Столярні вироби: потреба ТЗОВ «ЛЕВБУД» у столярних виробах становила 12270 тис. м². Усі договори було виконано у повному обсязі та фактичне надходження становило 12300 тис.м². Це викликано тим, що постачальник столярних виробів є Управління виробничо-технічною комплектацією (УВТК).

Розчин цементу: розчин є таким видом виробничих запасів, який має бути повністю використаний на будівельному об'єкті, він не підлягає подальшому зберіганню за його не повного використання. Таким чином, потреба за планом і фактичне надходження цементу збігаються і склали 180 тис.т.

Бетон: очевидно, потреба у цьому виді матеріалу значно перевищує кількість матеріалів за укладеними договорами. Це було викликано подорожчанням цього виду матеріалу, відсутністю вільних коштів, зменшенням використання кількості бетону у зв'язку із застосуванням удосконалених (ресурсозберігаючих) технологій.

Слід зазначити, що в цілому по підприємству за 2022 рік питома вага матеріалів за обсягом виконаних робіт зменшився на 9,3%, економія за матеріалами склала 753,3 млн. грн.

Проаналізуємо забезпечення потреби у матеріальних ресурсах за джерелами надходження з допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз забезпечення потреби у матеріальних ресурсах за джерелами їх
надходження у 2022 р.

Назва матеріалу	Одиниця виміру	Потреба за планом	Надійшло			
			всього	в тому числі		
				безпосередньо від заводів-постачальників	від Управління виробничо-технічної комплектацією	матеріали замовника
Арматура	тис.т.	1200	1460	330	430	700
Цегла ефективна	тис. шт.	4910	5150	3500	X	1650
Столярні вироби	тис. м ²	12300	12330	X	12330	X
Розчин цементу	тис.т.	170	180	120	60	X
Збірний залізобетон	тис. м ³	2430	2430	150	1800	480
Бетон	м ³	10010	8348	4148	X	4200

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Як видно з таблиці 2.8, частка матеріалів замовника у матеріальних ресурсах підприємства досить велика. Вартість матеріалів замовника загалом становила 9968,1 тис.грн. або 55,1% від виконаних робіт. Значна частка матеріалів надходить від УВТК. Найменша питома вага за матеріалами, які безпосередньо надходять від заводів-виробників.

Забезпечення будівельного підприємства матеріальними ресурсами у необхідному обсязі та асортименті є основою безперервності виробничого процесу. Це зумовлює необхідність створення виробничого запасу матеріалів, що зберігаються на складі підприємства.

Величина виробничого запасу визначається на основі встановлених норм, які можна визначити як оптимальну кількість цього виду матеріалу, що забезпечує безперебійний хід будівельного виробництва. Вона встановлюється у днях споживання та у кількості матеріалу. Норма запасу в днях характеризує кількість днів, на які будівельне підприємство повинно мати запас цього виду матеріалів. Норма запасу залежить від частоти поставок, що визначається договорами між одержувачем та постачальником. Частота постачання характеризує тривалість

періоду між черговими поставаннями. Оскільки інтервали між поставками можуть бути неоднаковими, розраховують показник середньої частоти поставок, який визначається середньою величиною часового інтервалу між двома поставками.

Наприклад, у грудні на ТЗОВ «ЛЕВБУД» має бути 5 поставань товарного бетону з інтервалом у 7 днів. Загальна тривалість усіх поставок становила 26 днів (31-5). Отже, середня частота поставання дорівнює 7 днів $26/(5-1)$. Тобто інтенсивність поставання цегли відповідає плану. Отже, підприємство повинно мати таку норму запасу, яка б гарантувала дотримання ритмічності та термінів виконання будівельно-монтажних робіт.

На основі вищесказаного можна зробити висновки, що ТЗОВ «ЛЕВБУД» у 2022 році було забезпечене матеріалами відповідно до своїх потреб, що й призвело до виконання всього обсягу будівельно-монтажних робіт та здавання об'єктів у строк.

На поставку матеріалів укладаються договори, в яких в обов'язковому порядку зазначаються істотні умови: якість і комплектність матеріалів, що поставляються, терміни та порядок поставки, ціна та порядок розрахунків, обов'язки сторін, форс-мажорні обставини, відповідальність сторін у разі не поставки матеріалів, додаткові положення та інші умови.

Перевіряються також якість отриманих від постачальників матеріалів, відповідність їх стандартам, технічним умовам та умовам договору, у випадках їх порушення постачальникам пред'являються претензії. Для аналізу стану розрахунків ТЗОВ «ЛЕВБУД» із постачальниками матеріалів складається табл. 2.9.

Як видно з даних табл. 2.9, всі товари від постачальників надходять у строки, зазначені в договорі, відповідної якості та кількості, що свідчить про ефективну роботу всіх структур підприємства та контроль за дотриманням умов договорів.

Зазвичай, у разі непоставки матеріалів в зазначений термін постачальник сплачує покупцю штраф. Якщо ж покупець не сплачує товари вчасно, то штраф сплачується ним.

Важливим напрямом в аналізі матеріального постачання є оцінка рівномірності та ритмічності постачання. Під рівномірністю розуміють постачання матеріалів рівними частками за рівні відрізки часу.

Таблиця 2.9

Аналіз стану розрахунків ТЗОВ «ЛЕВБУД» з постачальниками матеріалів за серпень 2022 р.

Постачальник	Надійшло матеріальних ресурсів						Дата платежу за договором	Оплата		Кількість днів прострочення платежу
	дата	дата №дог.	найменування матеріалу	од. виміру	кількість	сума, тис. грн.		дата	сума, тис. грн.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ТОВ «Моноліт Комплект-Інвест»	06.08	558	балка фанерно-дерев'яна	м.п.	975	20669	до 23.08	11.08	20669	0
ПАТ «Макродор»	24.08	445	асфальт піщаний	т	35	616	до 03.09	26.08	616	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Для будівництва не характерне рівномірне постачання матеріалів, тому для оцінки стану матеріального постачання доцільним є вивчення ритмічності поставок. І тут обсяг фактичної поставки порівнюють з плановим завданням. У залік для оцінки ритмічності приймається фактичний обсяг постачання не більше, ніж планове завдання. Узагальнюючою оцінкою ритмічності є коефіцієнт ритмічності, який розраховується як відношення фактичного обсягу поставок у розмірі, що не перевищує планового завдання, до загального обсягу поставок за планом.

Чим вищим є коефіцієнт ритмічності, тим краще організоване забезпечення будівельними матеріальними ресурсами. Ритмічне виробництво будівельно-монтажних робіт може бути забезпечене ритмічною поставкою матеріалів, що визначається залежно від щоденної їхньої потреби. Тому поряд із загальною оцінкою виконання плану поставок необхідно знати загальну та добову потребу в окремих видах матеріалів та дату їх надходження, оскільки план поставок може бути перевиконаний загалом за період, але всередині періоду можливі перебої у роботі за рахунок зриву поставок в окремі дні. І тут надходження матеріалів в дні,

не передбачені графіком поставок, повинні виключатися з заліку в оцінці ритмічності поставок. Приклад, надходження товарного бетону за датами протягом жовтня 2022 року відбувалося таким чином, табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз ритмічності надходження товарного бетону за жовтень 2022 року

Дата поставок у жовтні 2022 р.		Надходження товарного бетону, тис. м ³		Зараховується у виконання плану з ритмічності, тис. м ³
план	факт	план	факт	
01.10	01.10	32	32	32
08.10	09.10	32	30	X
15.10	15.10	32	32	32
22.10	22.10	32	34	32
29.10	29.10	32	32	32
Всього за місяць		160	160	128

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Як випливає з табл. 2.10, план постачання бетону загалом виконаний. Однак у рахунок ритмічності поставки не зараховані в повному обсязі. За дотримання графіка поставки згідно з планом коефіцієнт ритмічності становив 98,75% $[(128+30)/160 \cdot 100]$. Виключаючи поставки, що стосуються днів порушення графіка поставки (9 жовтня), коефіцієнт ритмічності становив лише 80% $[(128/160) \cdot 100]$. Тобто фактично лише 80% бетону надійшло відповідно до встановлених дат поставки в межах, що не перевищують передбаченого планом завдання. В абсолютному вираженні це 128 тис. м³, а 32 (160-132), або 20% від плану, надійшло з порушенням графіка та плану постачання.

Таким чином, виконання плану постачання на 100% свідчить про те, що фактичний обсяг постачання бетону у жовтні відповідає запланованому. Коефіцієнт ритмічності, що становить 98,75%, характеризує не дотримання ритмічності поставок за обсягом надходження. Коефіцієнт ритмічності, що дорівнює 80%, є інтегральним, тому що відображає ритмічність постачання будівництва матеріалом за обсягом надходження та за часом, що визначається датами постачання.

На основі вищесказаного можна зробити висновки, що матеріали надходять на підприємство відповідно до укладених договорів, у відповідні терміни, заздалегідь встановленої якості та кількості.

Кожен будівельний об'єкт вимагає різноманітних будівельних матеріалів для його зведення. В умовах будівельного виробництва раціональною формою матеріально-технічного постачання будівництва і об'єктів є комплектація їх матеріалами у певному співвідношенні один до одного.

Проаналізуємо виконання плану комплектності постачання будівельних матеріалів, що надходять від УВТК та використовуються для укомплектування комплексу робіт із будівництва Бізнес-центру поверхово, табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз комплектності поставок будівельних матеріалів в листопаді 2022 р.

Вид конструкцій, що включається до складу технологічного комплексу	Одиниця виміру	Планова потреба	Фактичне надходження	Відхилення (+,-)	Відсоток виконання плану, %
Арматура	т	94	94	0	100
Колони залізобетонні	шт.	60	60	0	100
Товарні суміші	т	22	22	0	100
Конструкції залізобетонні підкроквяні	шт.	18	18	0	100
Стінові панелі	шт.	78	78	0	100

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Як видно з табл. 2.11, по всіх позиціях матеріалів кількість матеріалів, що фактично надійшло, відповідало плановій потребі. У випадках, відхилення від плану, вони можуть бути викликані надходженням матеріалів неналежної якості, або з форс-мажорними обставинами.

Таким чином, можна зробити висновок, що Управління виробничо-технологічної комплектації повністю забезпечує ТЗОВ «ЛЕВБУД» необхідними комплектами матеріалів для безперервного процесу виконання будівельно-монтажних робіт.

Розглянемо використання матеріалів на підставі звіту про витрати будівельних матеріалів у порівнянні з виробничими нормами за листопад 2022 року за будівлею Бізнес-центру за допомогою табл. 2.12.

За даними табл. 2.12, всі матеріали на будівельному об'єкті використовувалися відповідно до виробничих норм, жодних відхилень не було виявлено. Це говорить про ефективну роботу робітників на будівельному об'єкті, про належний контроль з боку бригадира та про якісне виконання будівельно-монтажних робіт.

Таблиця 2.12

Аналіз використання будівельних матеріалів у натуральних вимірниках при будівництві будівлі Бізнес-центру за листопад 2022 р.

Назва матеріалу	Одиниця виміру	Витрати		Відхилення, (+\ -)
		за нормою	за звітом	
Бетон 25/30	м ³	6	6	0
Цвяхи будівельні	кг	100	100	0
Цегла керамічна	тис.шт.	4,49	4,49	0
Фанера	м ³	2,45	2,45	0
Дріт в'язальний	кг	500	500	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Розглянемо використання матеріалів на підставі звіту про витрати будівельних матеріалів у порівнянні з виробничими нормами за грудень 2022 року при здійсненні ремонтно-оздоблювальних робіт в Консультативно-діагностичному центрі м. Києва.

Таблиця 2.13

Аналіз використання будівельних матеріалів у натуральних вимірниках по Консультативно-діагностичному центру за грудень 2022 р.

Назва матеріалу	Одиниця виміру	Витрати		Відхилення, (+\ -)
		за нормою	за звітом	
Цвяхи будівельні	кг	1,48	2,1	0,62
Дошки обрізні	м ³	0,01587	0,01587	0
Болти складальні	т	0,0006	0,0006	0
Цемент	т	0,376	0,376	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Згідно табл. 2.13, за грудень було витрачено на 62 кг будівельних цвяхів більше, ніж було встановлено за нормами використання матеріалів. Це могло бути викликано: низькою якістю матеріалу, їх неефективним витрачанням, низькою якістю виконуваних робіт, поганим контролем з боку бригадира за робітниками у процесі виконання будівельно-монтажних робіт тощо. У цілому ж на об'єкті

спостерігалось використання інших матеріалів відповідно до встановлених виробничих норм.

Таким чином, списання матеріалів на будівельні об'єкти здійснюється переважно відповідно до виробничих норм, що говорить про ефективну роботу підприємства.

Завершальним етапом оцінювання рівня управління матеріальними ресурсами підприємства є оцінювання показників ефективності їх використання, табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Показники ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., (+/-)
1. Традиційний метод аналізу використання матеріальних ресурсів				
1.1. Матеріалоемність продукції	0,54	0,67	0,64	0,1
1.2. Матеріаловіддача	1,85	1,49	1,56	-0,29
1.3. Питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції	0,70	0,86	0,80	0,1
2. Традиційний метод показників ефективності використання основних засобів та обігових коштів підприємства				
2.1. Коефіцієнта зносу	0,41	0,46	0,49	0,08
2.2. Коефіцієнта придатності	0,59	0,54	0,51	-0,08
2.3. Фондовіддача	4,11	4,06	4,44	0,33
2.4. Фондомісткість	0,24	0,25	0,23	-0,01
2.5. Фондоозброєність	255,0	266,8	275,5	20,5
2.6. Середня тривалість одного обороту запасів	95,55	79,18	73,0	-22,55
2.7. Оборотність товарно-матеріальних запасів	3,82	4,61	5,0	1,18
3. Система показників моделювання взаємозв'язку для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів				
3.1. Коефіцієнт використання матеріальних ресурсів	0,83	0,82	0,84	0,01
4. Оцінювання впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат				
4.1. Ефективність відповідно до витратного підходу до визначення окупності витрат від основної діяльності, %	6,98	6,24	4,57	-2,41

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Щодо показників ефективності використання матеріальних ресурсів можна стверджувати, що підприємство протягом 2020-2022 рр. не покращило свою політику ресурсозбереження та ощадного використання матеріалів. Так,

матеріалоемність продукції зросла на 0,01 пункт внаслідок удорожчання цін на матеріали. Внаслідок цього відбулося зростання питомої ваги матеріальних ресурсів в собівартості продукції на 0,1 пункт. Підприємство інтенсивно використовує технічні ресурси, які забезпечують виробничу діяльність, внаслідок чого збільшився коефіцієнт зносу обладнання на 0,08 пункт. Зросла оборотність товарно-матеріальних запасів на 1,18 об. в рік, що говорить про вчасне виконання договорів на поставку контрагентами і дає можливість вчасно виконувати роботи для замовників.

В цілому система управління матеріальними ресурсами на досліджуваному підприємстві налагоджена на високому рівні, проте існує коло невирішених питань, які ми розглянемо у наступному розділі роботи.

Висновки до розділу 2

Організація Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛЕВБУД» є комерційною організацією, створеною в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю, у відповідність до чинного законодавства. Товариство є юридичною особою та діє на підставі законодавства України та Статуту.

Для досягнення поставленої мети товариство у встановленому законодавством порядку, як в Україні, і за кордоном здійснює всі види діяльності, які не заборонені законодавством, зокрема, такі види діяльності: геодезичні роботи; кладку стін та перегородок з укладеними елементами; монтаж збірного бетону та залізобетону; влаштування м'якої покрівлі; монолітні бетонні та залізобетонні роботи тощо.

Підприємство незважаючи на пандемію останніх років та війну в країні нарощувало обсяги надаваних послуг, отже підприємство наростило обсяги господарювання протягом 2020-2022 рр. на 15,4% (відбулося збільшення чистого доходу від реалізації продукції), також відмічається зростання чистого фінансового результату на 16,9%. Спостерігається також збільшення середньорічної вартості активів як необоротних на 6,9% так і оборотних – на 3,1%.

Щодо показників ефективності використання активів, то варто зазначити зростання фондівдачі на 8,0%, що вплинуло на зменшення фондомісткості продукції на 4,2%. Зростання середньорічної вартості активів та зменшення середньооблікової чисельності працівників відобразилося на зростанні фондоозброєності праці на 8,0%, а ефективність їх використання вплинуло на збільшення продуктивності праці на 16,7%. На не високу ефективність використання оборотних активів підприємства вказує і збільшення коефіцієнта оборотності оборотних активів на 12,1%, а саме на 0,26 обертів в рік.

Проаналізувавши динаміку та структуру матеріальних ресурсів нами відмічене зменшення загальної суми запасів на 12,1% або на 27295 тис. грн., що викликано в першу чергу більш обґрунтованим підходом до нормування витрат та запасів адже утримання надто великої кількості запасів супроводжується відволіканням грошових коштів з обороту та витратами на їх утримання. Найбільшу питому вагу в структурі запасів в 2022 р. складала будівельні матеріали – 45,1% та сировина та матеріали – 35,9%. В цілому відбулося зменшення всіх видів запасів окрім пального, запаси якого збільшилися на 420 тис. грн., що було обумовлено дефіцитом палива на початку 2022 р., та матеріалів спеціального призначення – збільшення відбулося на 179 тис. грн. або 9,9%.

Щодо показників ефективності використання матеріальних ресурсів можна стверджувати, що підприємство протягом 2020-2022 рр. не покращило свою політику ресурсозбереження та ощадного використання матеріалів. Так, матеріалоємність продукції зросла на 0,01 пункт внаслідок удорожчання цін на матеріали. Внаслідок цього відбулося зростання питомої ваги матеріальних ресурсів в собівартості продукції на 0,1 пункт. Підприємство інтенсивно використовує технічні ресурси, які забезпечують виробничу діяльність, внаслідок чого збільшився коефіцієнт зносу обладнання на 0,08 пункт. Зросла оборотність товарно-матеріальних запасів на 1,18 об. в рік, що говорить про вчасне виконання договорів на поставку контрагентами і дає можливість вчасно виконувати роботи для замовників.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ

МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТЗОВ «ЛЕВБУД»

3.1. Організаційно-методичні засади підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства

Служба матеріального забезпечення реалізує свої завдання через виконання своїх функцій, які пов'язані із внутрішнім і зовнішнім бізнес-середовищем. Внутрішні – визначають взаємодію служби матеріального забезпечення з управлінськими службами, виробничими підрозділами, лабораторією, фінансово-комерційними структурами, відділами бухгалтерії (з розрахунків, праці та її оплати тощо), складами. Зовнішні функції характеризують відносини суб'єктів господарювання з органами державного управління, постачальниками та посередницько-збутовими підприємствами. Все це свідчить про необхідність розмежування відповідальності і повноважень окремих структурних підрозділів, встановлення дієвих взаємозв'язків із службою матеріального забезпечення та між собою, розмежування прав і обов'язків задля оптимізації всього процесу постачання.

Наразі, коли Україна перебуває у кризових економічних і політичних умовах, однією із основних проблем є розробка дієвого механізму процесів матеріального забезпечення. У процесі розробки ефективно дієвої системи матеріального забезпечення пріоритетним є врахування кожної конкретної функції управління (планування, економічний аналіз, контроль, стимулювання, регулювання). Реалізація вказаних функцій без врахування інформаційних можливостей аналізу та контролю буде ускладнена. Саме аналіз та контроль допомагає встановити відхилення реального стану від бажаного, вчасно сигналізувати про невиконання запланованих індикаторів, аналізувати причини розбіжностей, розробляти ефективні заходи стимулювання й регулювання тощо.

Фрагмент організаційної структури, що інтегрує оперативно-виробничі та інформаційні функції управління процесами матеріального забезпечення, надано на рис. 3.1.

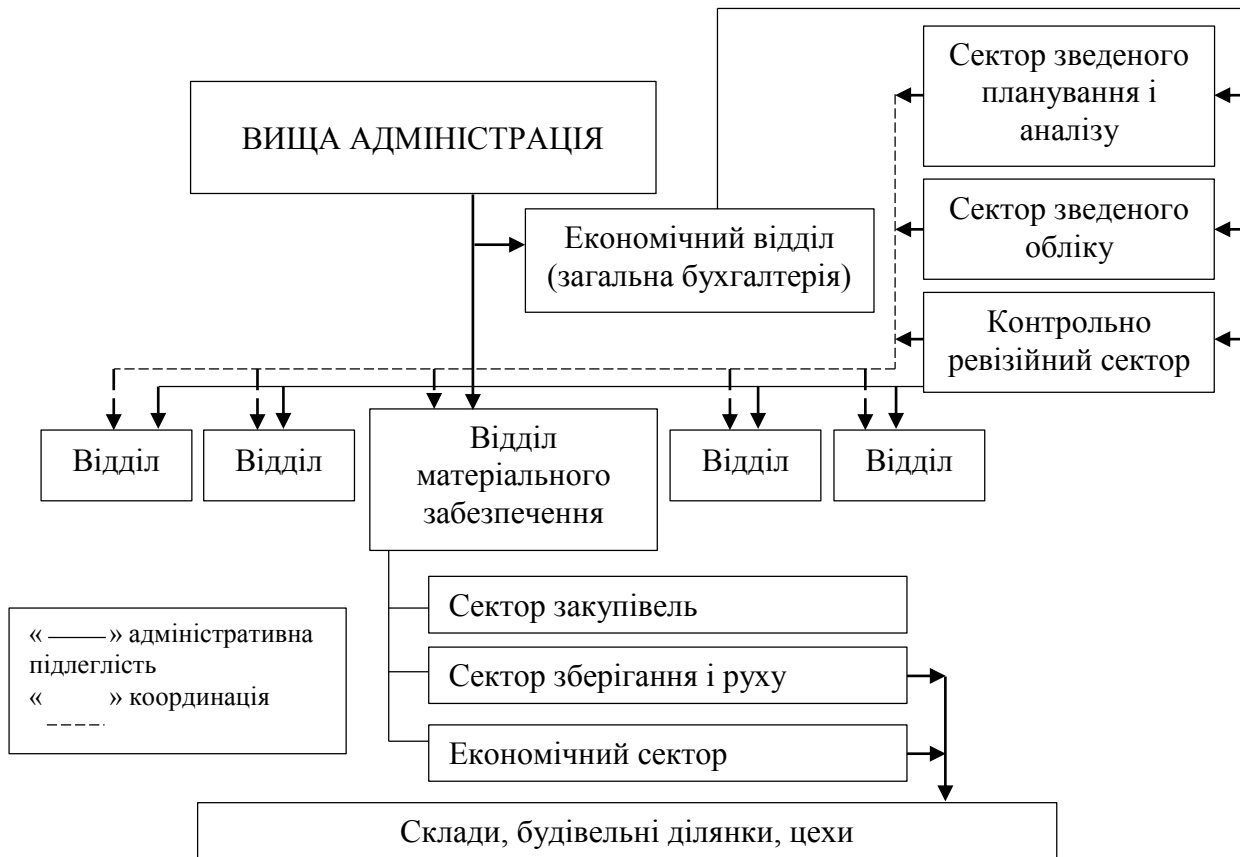

Рис. 3.1. Фрагмент організаційної структури, що інтегрує оперативно-виробничі та інформаційні функції управління процесами матеріального забезпечення

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [68]

З рис. 3.1 видно, що функції обліку, планування, економічного аналізу, контролю, стимулювання й регулювання віднесено до повноважень економічного сектору. Служба матеріального забезпечення повинна задовольняти потреби у ресурсах, які необхідні та є достатніми для забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємства.

Обґрунтований склад завдань служби матеріального забезпечення окреслено у науковій праці [13, с. 66–67], але ми пропонуємо їх переформатувати в залежності від характеру конкретних процесів. На запропоновані сектори служби

матеріального забезпечення будівельного підприємства мають покладатися такі повноваження:

- сектор закупівель – виконання всієї діяльності з питань надходження запасів; здійснення оперативного обліку при надходженні матеріальних ресурсів; складання специфікацій і замовлень на матеріальні ресурси; забезпечення всіх етапів діяльності ресурсами для здійснення виробничо-господарської програми; виявлення кількості й стану виробничих запасів за їх оприбуткування; організація оперативного контролю на етапі закупівель;

- сектор зберігання та руху – оперативний облік надходження матеріальних ресурсів на склади; виявлення кількості і стану виробничих запасів у коморах; організація розміщення, підготовки до видачі й видача матеріальних ресурсів відповідним підрозділам підприємства; оперативний контроль на всіх етапах зберігання запасів; забезпечення схоронності виробничих запасів;

- економічний сектор – визначення з іншими відділами необхідних норм запасів матеріальних ресурсів і доведення їх до відома всіх структурних підрозділів; встановлення наявності та стану виробничих запасів; планування потреби в матеріальних ресурсах для забезпечення безперервної роботи; поточний і оперативний облік надходження виробничих запасів, їх видача підрозділам; організація інвентаризації та нагляду; розробка заходів із більш ефективного використання матеріальних ресурсів; систематичний контроль усіх етапів процесу матеріального забезпечення.

Щодо кожного із вказаних завдань доцільно визначити заходи задля забезпечення їх виконання на конкретних етапах у певній послідовності. На основі цього потрібно розробити схему організації процесу матеріального забезпечення з чітким визначенням місця і ролі окремих управлінських функцій – планування, облік, економічний аналіз, контроль, стимулювання й регулювання.

Установлення разом із іншими відділами диференційованих і обґрунтованих розмірів запасів матеріальних ресурсів із доведенням їх до відома працівників складів визначається, як затвердження норм витрачання кожного виду запасів на конкретний вид будівельних робіт. Увагу слід приділяти узгодженості бачення всіх

відділів (виробничо-технологічного, планово-економічного, технічного, фінансового), які безпосередньо стосуються витрачання виробничих запасів за встановлення норм, оскільки ці ресурси використовуватимуть саме на місцях. Моніторинг інформації про фактичне витрачання ресурсів за попередній період, виявлення відхилень та аналіз їх причин допомагають переконатись у дієвості визначених норм у практичній діяльності. Експертні розрахунки реальних витрат сировини є важливим етапом встановлення норм запасів матеріальних ресурсів. Врахування технологічних особливостей виробничого процесу дає змогу (в разі виникнення потреби) уточнити та скоригувати затверджені норми. Наукове обґрунтування допомагає в регулюванні розміру запасів за наявності контролю за їх станом. Важливий етап – це доведення до відома працівників визначених норм, оскільки саме від їхньої свідомості та здійснюваних заходів контролю за ефективністю використання залежить фактичне дотримання нормативних величин. Схема організації процесу встановлення норм запасів наведена на рис. 3.2.

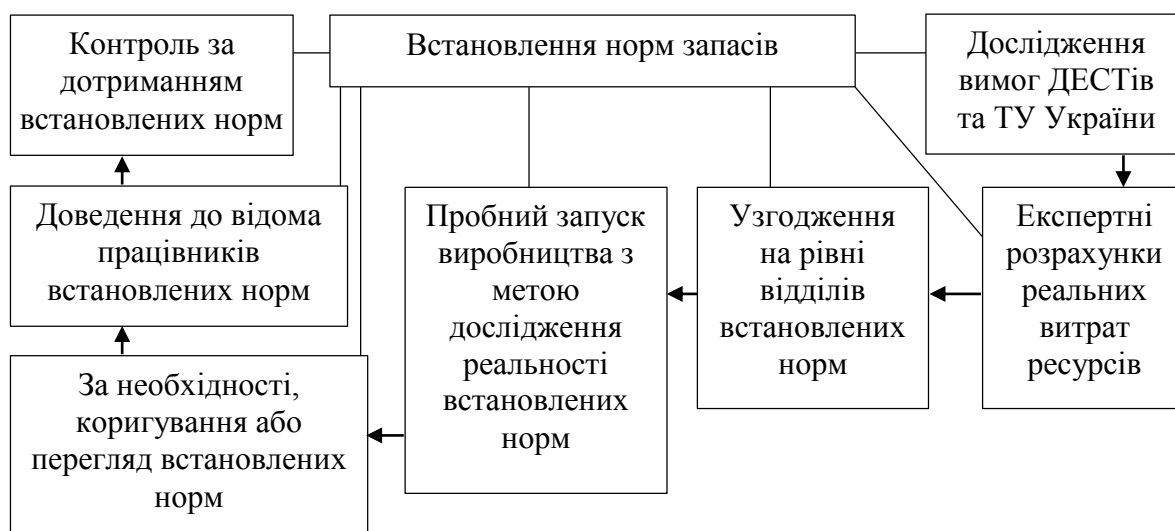

Рис. 3.2. Схема організації процесу встановлення норм матеріальних ресурсів

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [25]

Для забезпечення безперервної роботи суб'єктів господарювання важливе значення має поточне та перспективне планування потреби в матеріальних ресурсах. Дослідження обсягів споживання конкретних видів продукції потрібне до складання виробничої програми. Розробка матеріальних балансів дає змогу

визначити фактичну наявність кожного з видів запасів і встановити потребу. Визначення нормативних показників потреби виробничих запасів згідно з ДЕСТамт і Технічними умовами допомагає з'ясувати кількісні та якісні характеристики необхідних для виконання виробничої програми ресурсів (рис. 3.3).

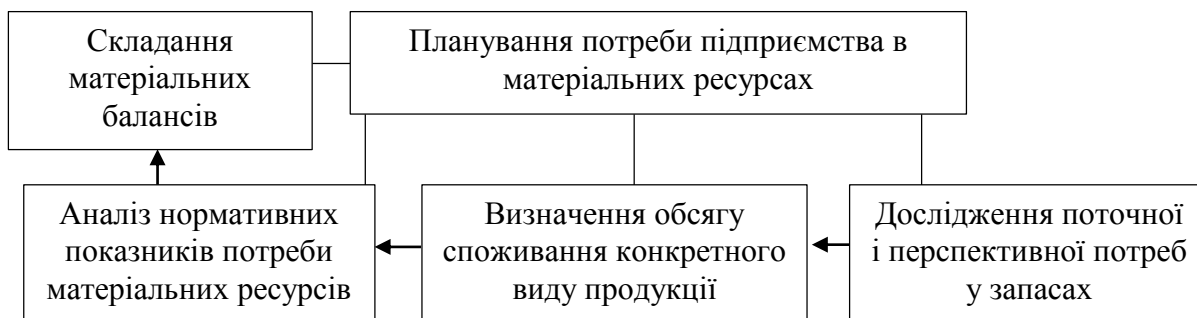

Рис. 3.3. Схема організації процесу планування потреби матеріальних ресурсів

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [12]

Поточний облік процесів надходження виробничих запасів, їх видача у підрозділи та виявлення фактичної наявності й стану матеріальних ресурсів надають можливість: встановлювати наявність і напрями руху матеріальних ресурсів; забезпечити початкові дані для дієвого контролю за використанням і збереженням матеріальних ресурсів, виконанням замовлень запасів, дотриманням угод на постачання; здійснити аналіз та оцінювання ефективності використання виробничих запасів у будь-якій структурній ланці технологічного процесу, за кожним робочим місцем.

Достовірне, точне і повне облікове забезпечення має супроводжувати кожен етап процесу матеріального забезпечення, сприяючи розробці, узгодженню та прийняттю ефективних управлінських рішень щодо використання запасів. Належна організація облікового процесу має забезпечити: надходження інформації про залишки і рух виробничих запасів у місцях їх використання й зберігання; оперативне документальне оформлення процесів постачання, використання й списання виробничих запасів; розрахунок первісної вартості матеріальних ресурсів, які надходять на підприємство; інформаційну базу для здійснення контрольних заходів за витрачанням сировини й матеріалів, порівняння з

нормативами, нормами та затвердженими лімітами; отримання даних для перманентного контролю виконання укладених договорів за асортиментом, термінами постачання, якістю, відповідності договірних зобов'язань між контрагентами. Рис. 3.4 демонструє порядок здійснення поточного обліку та формування оперативних облікових даних на всіх етапах процесу матеріального забезпечення.

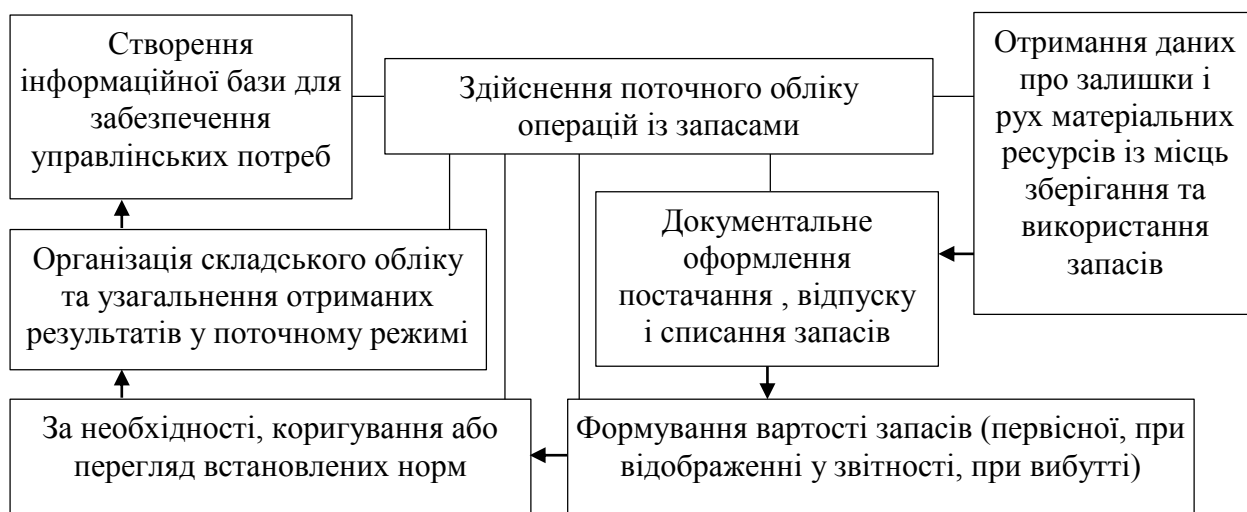

Рис. 3.4. Схема порядку поточного обліку надходження матеріальних ресурсів, їх переміщення і видачі підрозділам та виявлення фактичного стану запасів

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [25]

Контроль надходження, порядку збереження і схоронності, фактичного стану та витрачання запасів у структурних підрозділах підприємства згідно з їх призначенням забезпечуються ефективною організацією нагляду, проведенням інвентаризацій і систематичним моніторингом на кожному з етапів процесу матеріального забезпечення.

Вказані дії забезпечують раціональне використання виробничих запасів і є важливим аспектом організації процесу матеріального забезпечення, рис. 3.5.

Розробка заходів із раціональнішого використання виробничих запасів є завершальним етапом процесу побудови оптимальної й ефективної системи матеріального забезпечення. Це передбачає: виявлення та мобілізацію резервів економії матеріальних ресурсів; упровадження у виробничий процес

маловідходних і ресурсозберігаючих технологій; заміну дефіцитних видів запасів та використання відходів виробництва і вторинних ресурсів; організацію більш ефективних форм використання, збереження та доставки ресурсів.

Рис. 3.5. Схема організації нагляду, інвентаризацій і систематичного контролю за процесом матеріального забезпечення

Джерело: складено автором на основі даних підприємства та [36]

Доцільними будуть заходи із впровадження механізмів стимулювання для працівників, які раціоналізують усі етапи використання матеріальних ресурсів. Впроваджуючи заходи, що повинні сприяти більш ефективному використанню виробничих запасів, слід відстежувати, щоб вони в жодному разі не впливали негативно на якісні характеристики виробничого процесу та наданих послуг.

Удосконалення організації процесу матеріального забезпечення задля досягнення ефективної координації між всіма функціями управління потребує впровадження автоматизації в економічному секторі служби матеріального забезпечення.

Такими вбачаються нам завдання ефективної діяльності служби матеріального забезпечення підприємств будівельної діяльності й алгоритм їх виконання в економічному секторі організаційної структури, що інтегрує інформаційні та оперативно-виробничі функції управління процесами матеріального забезпечення.

Удосконалення інтеграційних процесів між функціями управління відбувається у двох напрямках. З одного боку, оскільки спільним для всіх фінансових відділів є сам процес матеріального забезпечення, то для досягнення загальної мети посилюється взаємозв'язок між бухгалтерами, плановиками, контролерами та економістами, які намагаються вирішувати завдання з більшою ефективністю, а з іншого – посилюється взаємозв'язок економічного сектору служби матеріального забезпечення з оперативно-виробничим персоналом інших секторів (закупівель, зберігання і руху). Окремі працівники секторів (безпосередні виконавці) повинні здійснювати функції обліку, планування, аналізу, контролю, що й приводить до оптимального співвідношення повноважень і відповідальності кожного.

Узагальнюючи проведене дослідження відмітимо, що для вирішення основних завдань служби матеріального забезпечення ТЗОВ «ЛЕВБУД» в економічному секторі нами запропоновано такі схеми: організації процесу встановлення норм матеріальних ресурсів; організації процесу планування потреби матеріальних ресурсів; порядку поточного обліку надходження матеріальних ресурсів, їх переміщення і видачі підрозділам та виявлення стану виробничих запасів; організації нагляду, інвентаризацій та перманентного контролю за процесами матеріального забезпечення; порядку розробки заходів із більш раціонального використання матеріальних ресурсів.

Запропоновані пропозиції містять напрямки удосконалення організаційно-методичних засад процесу матеріального забезпечення ТЗОВ «ЛЕВБУД» із встановленням конкретних завдань та з'ясуванням ролі, місця й зв'язку всіх управлінських функцій – обліку, планування, економічного аналізу, контролю, стимулювання та регулювання.

3.2. Резерви підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства

Виявлення й використання чинників економії ресурсів, зниження витрат є обов'язком кожного працівника підприємства, передусім фахівців і керівників усіх рівнів. Згідно з певними організаційно-технічними рішеннями та умовами розробляються норми витрат усіх видів ресурсів: сировини, основних і допоміжних матеріалів, енергії, трудових ресурсів тощо.

Встановлені норми витрат - це граничні витрати окремих видів ресурсів за даних виробничих умов виробництва. Вони є важливим чинником забезпечення режиму жорсткої економії та, відповідно, конкурентоспроможності підприємства. В процесі планування встановлюються граничні (допустимі) загальні витрати в підрозділах і в цілому по підприємству (кошториси) на одиницю продукції.

Фактичний рівень витрат обчислюється за даними поточного обліку. Порівняння фактичних витрат з плановими (нормативними) дає змогу в процесі аналізу оцінювати роботу підрозділів з використання ресурсів, з'ясовувати причини відхилень фактичних витрат від планових і відповідно стимулювати працівників підприємства до їхнього зниження.

Слід зазначити, що чим ефективніше використовуються матеріальні ресурси, тим менше їх витрачається на виготовлення певної кількості продукції, тобто створюється можливість збільшити обсяги виробництва, що в цілому підвищує його ефективність.

Зауважимо, що витрати матеріалів на одиницю продукції залежать від якості сировини і матеріалів, технології виробництва, кваліфікації працівників, наявності браку виробництва, кількості відходів, браку тощо.

Ціни на матеріальні ресурси залежать від якості сировини та матеріалів, ринків сировини, рівня інфляції, рецептури сировини, розміру транспортнозаготівельних витрат.

У свою чергу, розмір транспортно-заготівельних витрат залежить від відстані перевезення, видів транспорту та тарифів на послуги транспорту.

Факторну модель матеріаломісткості можна подати у вигляді структурно-логічної моделі, рис. 3.6.

Рис. 3.6. Структурно-логічна факторна модель матеріаломісткості

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Розглянувши структурно-логічну факторну модель матеріаломісткості можна зробити висновок про тісний взаємозв'язок матеріальних витрат з матеріальними ресурсами. Саме матеріаломісткість, яка є показником ефективного використання матеріальних ресурсів, визначає суму матеріальних витрат: зростання матеріаломісткості збільшує суму матеріальних витрат, зниження – зменшує.

Виходячи з того, що матеріальні витрати тісно пов'язані з поняттям матеріальних ресурсів, можна зробити висновок, що зниження собівартості

продукції досягається за рахунок ефективного використання матеріальних ресурсів.

Для досягнення ефективного використання матеріальних ресурсів, а отже, зниження матеріальних витрат необхідно розв'язати комплекс таких завдань:

- вивчення строків, умов постачання та порядку розрахунку обсягів матеріальних ресурсів за укладеними договорами, оцінка обґрунтованості та ефективності формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси;
- визначення характеру складських запасів, оцінка руху та структури споживання матеріальних цінностей за певний період і в динаміці;
- систематизація факторів, які зумовили відхилення фактичних показників використання матеріальних ресурсів від прогнозованих у звітному та попередніх періодах;
- моделювання взаємозв'язків між обсягами випуску продукції та матеріаломісткістю, матеріаловіддачею, іншими факторними показниками;
- оцінка рівня ефективності використання матеріальних ресурсів через кількісне вимірювання впливу факторів на виявлені відхилення показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі;
- аналіз динаміки оптових цін на матеріальні ресурси та транспортно-заготівельних витрат, а також норм витрат матеріальних цінностей;
- підрахунок резервів економії матеріальних ресурсів;
- оцінка можливих варіантів мобілізації виявлених резервів підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів;
- розробка політики управління виробничими запасами та формування нового портфеля замовлень на матеріальні ресурси.

В якості основних напрямів підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами ТЗОВ «ЛЕВБУД» є удосконалення в сфері використання виробничих запасів, ресурсозберігаючих, маловідходних та безвідходних технологій та покращення контролю за виконанням договірних зобов'язань щодо постачання матеріалів.

В якості основного резерву на підприємства спершу розглянемо економію на собівартості продукції, робіт та послуг підприємства за рахунок ефективного використання матеріалів, адже ефективність використання матеріалів характеризується скороченням їхньої витрати на одиницю будівельної продукції.

Середня величина витрат матеріалів на одиницю продукції називається питомою матеріаломісткістю, що визначається розподілом кількості витраченого у виробництві матеріалу на виконаний обсяг будівельно-монтажних робіт.

Матеріаловіддача - відношення обсягу будівельно-монтажних робіт, виконаних власними силами будівельної організації, до вартості спожитих у виробництві матеріальних ресурсів. Цей показник характеризує вихід обсягу будівельно-монтажних робіт на 1 грн. спожитих матеріальних ресурсів. Зворотним показником матеріаловіддачі є матеріаломісткість будівельно-монтажних робіт, що визначається ставленням матеріальних витрат до обсягу робіт. Показник характеризує розмір матеріальних витрат, що припадають на 1 грн. обсягу робіт. Його зниження свідчить підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. Розрахунку цих показників на виконання будівельно-монтажних робіт наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі будівельно-монтажних робіт виконаних своїми силами підприємства у 2022 р.

Показник	За планом	Фактично	Відхилення (+, -)
1. Обсяг будівельно-монтажних робіт, виконаних власними силами, тис. грн.	18705	19225	520
В тому числі:			
1.1. Зміна обсягу будівельно-монтажних робіт за рахунок недотримання планової структури	X	195	195
2. Матеріальні витрати, тис. грн.	9968	9215	-753
3. Матеріаломісткість	0,53290564	0,479323797	-0,053581843
4. Умовна фактична матеріаломісткість при плановій структурі робіт	X	0,484235418	0,484235418
5. Матеріаловіддача	1,876504815	2,086272382	0,209767567
6. Умовна фактична матеріаловіддача при плановій структурі робіт	X	2,065111232	2,065111232

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Розрахунок показав, що ефективність використання матеріальних ресурсів підвищилася. На це вказують зниження матеріаломісткості (з 0,53290564 грн. до 0,479323797 грн.) та підвищення матеріаловіддачі (з 1,876504815 грн. до 2,086272382 грн.). Кількість споживаних матеріалів скоротилася завдяки застосуванню вдосконалених технологій, укладенню вигідних контрактів та ефективнішому використанню матеріалів та інших факторів.

Визначимо вплив чинників зміну даних показників табл. 3.2.

Як впливає з розрахунків, матеріаломісткість виконаних робіт знизилася на (-0,053581843 грн.), за рахунок поліпшення використання матеріальних ресурсів на (-0,053581843 грн.), зниження з допомогою відхилення від планової структури робіт становило (-0,004911621 грн.).

Таблиця 3.3

Аналіз впливу факторів на зміну матеріаломісткості

Фактор	Розрахунок	Рівень впливу, (+,-)
Зміна ефективності використання матеріалів	0,479323797 - 0,53290564	-0,053581843
Зміна обсягу будівельно-монтажних робіт за рахунок зміни структури робіт	0,479323797 - 0,484235418	-0,004911621
Разом		-0,053581843

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Для аналізу відхилення фактичної величини матеріаловіддачі від планової з зробимо необхідні розрахунки у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз впливу факторів на зміну матеріаловіддачі

Фактор	Розрахунок	Рівень впливу, (+,-)
Зміна ефективності використання матеріалів	2,065111232-1,876504815	0,188606416
Зміна обсягу будівельно-монтажних робіт за рахунок зміни структури робіт	2,086272382-2,065111232	0,02116115
Разом		0,209767567

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Таким чином, підвищення матеріаловіддачі, що склало 0,209768 грн., обумовлено зміною обсягу будівельно-монтажних робіт за рахунок зміни

структури робіт. За рахунок покращенням використання матеріальних ресурсів матеріаловіддача підвищилася на 0,188606 грн.

Для визначення впливу чинників зміну обсягу підрядних робіт скористаємося розрахунками, наведеними у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок впливу зміни матеріаловіддачі та суми використаних матеріальних ресурсів на зміну обсягу будівельно-монтажних робіт виконаних своїми силами підприємства

Фактор	Розрахунок	Рівень впливу, (+,-)
1	2	3
Зміна суми спожитих у будівництві матеріалів	1,876504815 * (-753)	-1413,008
Зміна матеріаловіддачі, всього	2,086272382-1,876504815	0,209767567
У тому числі за рахунок зміни: - ефективності використання матеріалів	2,065111232-1,876504815	0,188606416
структури робіт	2,086272382-2,065111232	0,02116115

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

На підставі даних табл. 3.5 видно, що приріст обсягу підрядних робіт на 520 тис. грн. супроводжується зменшенням використання матеріальних ресурсів, що можна однозначно визнати позитивним моментом. Більш ефективне використання матеріалів призведе до зниження собівартості робіт, виконаних власними силами підприємства на 363 тис. грн., прибуток, відповідно збільшиться на 469 тис. грн., рентабельність збільшиться до 2,7%.

Таким чином окреслимо основні шляхи зниження матеріаломісткості виробничих запасів на ТЗОВ «ЛЕВБУД», які можна поділити на три складові:

1 Зниження матеріаломісткості виробничих запасів у сфері виробництва шляхом:

- раціонального використання виробничих запасів;
- ліквідації наднормативних запасів матеріалів;

- удосконалення нормування – встановлення прогресивних норм витрати матеріалів, сировини, палива, енергії. Під нормою виробничого запасу розуміють середній протягом року запас кожного виду матеріалів, який приймається як перехідний запас на кінець запланованого року. Ця норма вимірюється днями

середньодобового споживання кожного виду матеріалів. Підприємство повинно прагнути дотримання норм виробничих запасів кожного виду матеріалів, оскільки їх надлишок призводить до уповільнення оборотності оборотних засобів, а недолік - до зриву виробничого процесу.

- удосконалення системи матеріально-технічного постачання. Воно може бути пов'язане з використанням надбавок до договірної ціни вище за ринкову за надання послуг із постачання з більш високим рівнем якості. Наприклад, платити надбавку за поступове зниження нерівномірності поставок за інтервалами та обсягами, що дозволить суттєво знизити рівень запасів шляхом зменшення витрат за змістом запасу.

- оптимального вибору постачальників та ін.

2 Зниження матеріаломісткості виробничих запасів на стадії виробництва шляхом:

- скорочення часу перебування виробничих запасів у незавершеному будівництві шляхом удосконалення організації виробництва, застосування покращених техніки та технологій;

- скорочення виробничих витрат;

- поліпшення якості виконуваних робіт;

- використання матеріалів замовника для виконання будівельно-монтажних робіт;

- списання матеріалів непридатних для подальшого використання;

3 Зниження матеріаломісткості виробничих запасів у сфері обігу шляхом:

- організації маркетингових досліджень;

- створення системи матеріального заохочення для працівників матеріально-технічного постачання;

- посилення особистої та колективної відповідальності та матеріальної зацікавленості робітників, керівників та спеціалістів структурних підрозділів у раціональному використанні зазначених ресурсів.

Економія матеріальних ресурсів, що характеризується зниженням абсолютної та питомої витрати окремих видів ресурсів, дозволяє з однієї й тієї ж кількості

сировини та матеріалів виготовляти більше будівельної продукції без додаткових витрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва в цілому на кожному будівельному підприємстві.

Зменшення запасів скорочує витрати на їх змісту, знижує витрати, прискорює оборотність оборотних засобів, що, зрештою, підвищує прибуток і рентабельність виробництва, тому важливою є оптимізація величини запасів.

Застосування прогресивної технології складської переробки вантажів та високоефективного обладнання дозволяє збільшити обіг діючих складських приміщень та площ. Одночасно знижуються витрати на заготівельно-складські операції, що відносяться на вартість матеріалів, що заготовляються. Отже, як прискорюється оборот, а й знижується потреба у оборотних коштах з допомогою зниження вартості виробничих запасів.

3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів

Проведемо оцінку ефективності запропонованих заходів щодо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів та удосконалення договірних зобов'язань щодо постачання матеріалів.

В ході дослідження встановлено, що на підприємстві має місце розбіжність вартості матеріальних витрат від їх кошторисної вартості, що призвело до їх перевитрати у 2021 р. на 3,5%, у 2022 р. на 4,9%. Відповідно коефіцієнт використання матеріальних ресурсів підприємства збільшився з 0,82 у 2021 р. до 0,84 у 2022 р. на 0,02 пункти або 2,4%. Ця обставина є однією з причин випереджаючого темпу зростання собівартості виконаних робіт над темпом зростання виручки від реалізації.

Визначимо вплив зміни матеріальних витрат за обсяг виконаних будівельних робіт.

Використовуємо спосіб ланцюгових підстановок:

$$OP_{2021} = MB_{2021} \times M_{від2021} = 598767 \times 1,49 = 887233 \text{ тис. грн.}$$

$$OP_{ум} = MB_{2022} \times M_{від2021} = 643271 \times 1,49 = 958474 \text{ тис. грн.}$$

$$OP_{2022} = MB_{2022} \times M_{від\ 2022} = 643271 \times 1,56 = 995621 \text{ тис. грн.}$$

$$OP = OP_{2022} - OP_{2021} = 995621 - 887233 = +108388 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, обсяг виконаних будівельних робіт у 2022 р. порівняно з попереднім періодом збільшився на 108388 тис. грн.

$$OP(MB) = OP_{ум} - OP_{2021} = 958474 - 887233 = +71241 \text{ тис. грн.}$$

При цьому, за рахунок зміни величини витрат сировини і матеріалів на виробництво виконаних робіт з будівництва, обсяг виконаних робіт збільшився на 66311 тис. грн.

$$OP(M_{від}) = OP_{2022} - OP_{ум} = 995621 - 958474 = +37147 \text{ тис. грн.}$$

При цьому, за рахунок зміни показника матеріаловіддачі, загальний обсяг виконаних робіт у звітному періоді у порівнянні з попереднім підвищився на 45029 тис. грн. Зведемо отримані дані у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Вплив факторів на обсяг виконаних будівельних робіт підприємства
ТЗОВ «ЛЕВБУД»

Показник	2021 р.	2022 р.	Відхилення, 2022 р. від 2021 р., +/-
Обсяг реалізації будівельних робіт, тис. грн.	887233	995621	108388
Матеріальні витрати, тис. грн.	598767	643271	44504
Матеріаловіддача, грн.	1,49	1,56	0,07
Вплив чинників на зміну обсягів будівельних робіт, тис. грн.			
- матеріаловіддачі, тис. грн.			+37147
- матеріальних витрат, тис. грн.			+71241

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Таким чином, обсяг виконаних будівельних робіт збільшився у 2022 р. порівняно з 2021 р. на 108388 тис. грн., при цьому стримуючим фактором даного зростання був показник матеріаловіддачі, який призвів до незначного зростання обсягу виконаних робіт на 37147 тис. грн.

Порушення норм витрачання матеріалів під час виконання будівельних робіт також призвело до зростання матеріальних витрат ТЗОВ «ЛЕВБУД». Тому для підприємства особливо важливий процес організації контролю над виконанням кошторисів для виявлення резервів економії матеріальних витрат.

У будівельних організаціях нормативне списання матеріалів здійснюється відповідно до форми № М-29 (Звіт про витрати основних матеріалів у будівництві в порівнянні з виробничими нормами затверджено наказом ЦСУ СРСР 24 листопада 1982). Цей звіт призначений для співставлення фактичної кількості матеріалів, витрачених на виконання будівельних робіт з їх виробничими нормами. Звіт є підставою для списання цих матеріалів на собівартість будівельно-монтажних робіт. На ТЗОВ «ЛЕВБУД» ця форма не використовується, що ускладнює контроль за витрачанням матеріалів для підприємства.

Перевитрату або економію за окремими видами матеріалів визначають як різницю між кількістю матеріалів, що має бути витрачено за нормами, та фактичною їхньою витратою згідно з первинними документами (лімітно-відпускними картками, сигнальними вимогами, актами інвентаризації матеріалів відкритого зберігання), що додаються до матеріальних звітів.

Для підприємства ТЗОВ «ЛЕВБУД» рекомендовано складати Звіт за формою № М-29 усіма начальниками будівельних ділянок (тобто прорабами) щомісяця, що дозволить виявити резерви скорочення матеріальних витрат будівельної організації та суттєво знизити собівартість виконаних будівельних робіт. Вони повинні передавати їх у виробничо-технічний відділ, який перевіряє, чи правильно внесені дані. Потім звіт надходить до бухгалтерії. Звіт за формою № М-29 складається за окремими об'єктами або будівельними та монтажними ділянками, якщо облік виконуваних робіт ведеться по ділянках в цілому на підставі:

- даних про виконані за місяць будівельні та монтажні роботи;
- встановлених виробничих норм витрат матеріалів на одиницю обсягу робіт;
- документів про фактичну витрату основних матеріалів (матеріального звіту, лімітно-відпускних карток тощо).

Форма складається з двох розділів. У першому показують нормативну потребу в матеріалах та обсяг виконаних робіт. Тут вказується:

- найменування видів робіт, конструктивних елементів та матеріалів;
- обґрунтування виробничих норм витрат матеріалів;

- норма витрат матеріалів на одиницю виміру робіт (конструктивного елемента);

- обсяг робіт та нормативну потребу матеріалів на об'єкт;

- обсяг виконаних робіт та нормативну потребу матеріалів за місяцями.

У другому розділі представляється зіставлення фактичних витрат матеріалів із нормативними. Тут показується:

- нормативна витрата кожного матеріалу за місяць, що минув;

- його фактична витрата;

- розрахована економія або перевитрата матеріалу.

Ґрунтуючись на даних звіту, економіст підприємства зможе оцінити ефективність використання матеріалів. У тих випадках, коли кількість фактично витрачених матеріалів менша за нормативну, на собівартість будівельно-монтажних робіт потрібно списати вартість фактично витрачених матеріалів. А якщо використано більше матеріалів, ніж передбачається за нормами, і перевитрата технічно не обґрунтована, то на собівартість будівельних та монтажних робіт списується нормативна кількість матеріалів.

Визначимо економію від зниження матеріальних витрат (E_m) підприємства за умов дотримання нормативів витрачання сировини та матеріалів, табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Розрахунок економії від виконання норм витрачання матеріалів при
будівництві у 2022 р.

Показник	За кошторисом	Фактично	Відхилення, +/-
Собівартість виконаних робіт, тис. грн.	808548	808548	0
Матеріальні витрати, тис. грн.	624650	643271	18621
Середня вартість одиниці матеріалів за 1 м ³ , тис. грн.	695,5	695,5	+3,0
Середня норма витрат одиниці матеріалів при будівництві, м ³	928,44	962,94	+34,5
Економія з допомогою виконання норм витрачання матеріалів, тис. грн.	$928,44 \cdot 695,5 - 643271 = 2459,02$ тис.грн.		

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Оскільки підприємство на ціни на сировину та матеріали вплинути не може, то основним резервом зниження матеріальних витрат є виконання кошторисних нормативів витрачання сировини та матеріалів.

Таким чином, організація чіткого контролю за витрачанням сировини та матеріалів на підприємстві шляхом використання форми №М-29 «Звіт про витрату основних матеріалів у будівництві» дозволить чітко відстежувати економісту підприємства перевитрату за всіма найменуваннями сировини та матеріалів. Для цього доцільно створити програму ув'язування даних форми з фактичними нормами витрати матеріалів за кожним найменуванням в електронних таблицях Microsoft Excel.

На підприємстві мають місце невиконання договірних зобов'язань щодо постачання матеріалів, що призводить до простоїв та відповідно до зниження обсягів виконаних будівельних робіт. Також негативним фактором у роботі підприємства є порушення структури та асортименту матеріалів, що постачаються. Ця обставина позначається як на розмірі матеріальних витрат підприємства, а й у якості і терміни виконання будівельних робіт.

Отже, ще одним із напрямів пошуку резервів мінімізації витрат матеріальних ресурсів є поліпшення контролю за виконанням договірних зобов'язань щодо поставки матеріалів. У ТОВ «ЛЕВБУД» існує необхідність підрахунку втрат через непостачання матеріалів, їх поганої якості, заміни, зміни цін, простоїв через зрив поставок, оскільки виконання плану матеріально-технічного постачання впливає на якість та швидкість виконання будівельних послуг.

У ТОВ «ЛЕВБУД» через недопостачання матеріалів відбулося зниження величини послуг. Розрахунок втрат від недопостачання матеріалів розглянуто у табл. 3.8.

За даними табл. 3.8 видно, що й увесь обсяг послуг призначався для реалізації, враховуючи, що дохід, одержуваний від монтування блоку проводів, становить 971 грн., то втрати доходу через невиконання плану на 6 од. склали 5826 грн.

Таблиця 3.8

Розрахунок втрат від недопостачання матеріалів при виконанні будівельних робіт (укладання ізолюваного дроту) Бізнес-центру

Показники	Потреба, м	Поставлено, м	Норма витрати на один блок, м	Відхилення у потребі блоків проводів, од	Відхилення у доході від надання послуги, грн.
Ізолюваний дріт сталевий 22 мм	2000	1880	20	6	5826
Розрахунок					
$\Delta K = (Нпл - Нф): НРпл. = (2000 - 1880): 20 = 6$ од. ліній де Нф. - фактична наявність (постачання) Нпл. - запланована наявність матеріалів НРпл. - норма витрати матеріалу на одиницю Дохід від проведення електрики по блоку проводів протягом місяця становить 971 грн. Відхилення у доході від реалізації = $971 \times 6 = 5826$ грн.					

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Проте керівництво ТЗОВ «ЛЕВБУД» ухвалило рішення про придбання в терміновому порядку відсутніх матеріалів у іншого постачальника за більш високу вартість. Таким чином, в результаті заміни постачальника ізолюваного дроту відбулося збільшення витрат, розрахунки втрати доходу від зростання ціни на матеріальний ресурс виконано у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Втрати від заміни постачальника матеріальних ресурсів у 2022 р.

Показник	Поставлено, м	Норма витрати на один блок, м	Фактична витрата, м	Ціна за 1 м, грн.	Втрати від заміни постачальника, грн.
ТОВ «Електрофурнітура»	1880	20	1880	265	4200
ПАТ «Одескабель»	200	20	120	300	

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

В результаті розрахунків, наведених в табл. 3.7 можна дійти висновку, що на підприємстві існує резерв збільшення доходу за допомогою скорочення перевитрати коштів, яка виникає при невиконанні договірних зобов'язань щодо постачання ізолюваного дроту і дорівнює 4200 грн. Звичайно для такого

потужного підприємства це незначна економія або перевитрата, проте, з огляду на те, що у будівництві використовуються сотні матеріальних ресурсів і якщо провести дослідження кожної можливої економії або перевитрати, то підприємство зможе отримати значні суми додаткових доходів.

Якби заміна постачальника не була зроблена, то підприємство понесло б додаткові витрати на оплату простоїв працівникам і не отримало б дохід від цих послуг.

Аналогічна ситуація виникає при підвищенні цін на матеріали виробниками, або при умові закупівлі матеріалів через посередників. В даний час мережа посередницьких організацій досягла піку свого розвитку. В результаті підприємства змушені вести закупівлю матеріалів через посередницькі організації, оскільки у них частково втрачені канали зв'язку з виробниками.

Таким чином, закупівля ізольованого дроту безпосередньо у виробників може призвести до зниження ціни та скорочення витрат на матеріали, проте обумовлена зростанням транспортних витрат.

Узагальнюючи результати аналізу виконання плану матеріально-технічного постачання можна зробити висновок, що через недопостачання сировини та простоїв підприємства зменшується обсяг виконаних робіт, а, отже, відбувається зниження доходів підприємства через зростання витрат.

В ході дослідження запропоновано конкретні шляхи оптимізації використання матеріальних ресурсів, які можуть призвести до підвищення ефективності їхнього використання. Виявлений у ході дослідження, резерв економії за допомогою виконання норм витрачання матеріалів у розмірі 2459,02 тис. грн. та зміни постачальників деяких матеріалів на більш надійних, що дозволять підприємству виконувати роботи в строк і не нести додаткових витрат на матеріали, простої та не порушувати строки за договорами надання послуг. Дані пропозиції можуть бути реалізовані за рахунок удосконалення розглянутих нами організаційно-методичних засад процесу матеріального забезпечення ТЗОВ «ЛЕВБУД» із встановленням конкретних завдань та з'ясуванням ролі, місця й зв'язку всіх управлінських

функцій – обліку, планування, економічного аналізу, контролю, стимулювання та регулювання.

Висновки до розділу 3

На основі проведеного дослідження нами надано пропозиції щодо удосконалення розглянутих організаційно-методичних засад процесу матеріального забезпечення ТЗОВ «ЛЕВБУД» із встановленням конкретних завдань та з'ясуванням ролі, місця й зв'язку всіх управлінських функцій – обліку, планування, економічного аналізу, контролю, стимулювання та регулювання.

Попередні дослідження дали можливість виявити резерви в сфері управління матеріальними ресурсами підприємства, стрижнем яких є зниження матеріаломісткості виробничих запасів на ТЗОВ «ЛЕВБУД», які реалізуються за рахунок удосконалення управління наступними складовими:

- зниження матеріаломісткості виробничих запасів у сфері виробництва шляхом: раціонального використання виробничих запасів; ліквідації наднормативних запасів матеріалів; удосконалення нормування – встановлення прогресивних норм витрати матеріалів, сировини, палива, енергії; удосконалення системи матеріально-технічного постачання; оптимального вибору постачальників та ін.;

- зниження матеріаломісткості виробничих запасів на стадії виробництва шляхом: скорочення часу перебування виробничих запасів у незавершеному будівництві шляхом удосконалення організації виробництва, застосування покращених техніки та технології; скорочення виробничих витрат; поліпшення якості виконуваних робіт; використання матеріалів замовника для виконання будівельно-монтажних робіт;

- зниження матеріаломісткості виробничих запасів у сфері обігу шляхом: організації маркетингових досліджень; створення системи матеріального заохочення для працівників матеріально-технічного постачання; посилення особистої та колективної відповідальності та матеріальної зацікавленості

робітників, керівників та спеціалістів структурних підрозділів у раціональному використанні зазначених ресурсів тощо.

Розраховано економічний ефект від зменшення матеріаломісткості продукції, робіт та послуг за рахунок підвищення ефективності використання матеріалів та зміни обсягу будівельно-монтажних робіт за рахунок структури робіт, що в цілому забезпечить приріст обсягу підрядних робіт на 520 тис. грн. Більш ефективне використання матеріалів призведе до зниження собівартості готової продукції на 363 тис. грн., прибуток збільшиться на 469 тис. грн., рентабельність збільшиться до 2,7%.

Також, з метою підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства запропоновано конкретні шляхи оптимізації їх використання. Виявлений у ході дослідження, резерв економії за допомогою виконання норм витрачання матеріалів у розмірі 2459,02 тис. грн. та зміни постачальників деяких матеріалів на більш надійних, дозволять підприємству виконувати роботи в строк і не нести додаткових витрат на матеріали, простої та не порушувати строки за договорами надання послуг.

ВИСНОВКИ

1. Виходячи з економічної сутності матеріальних ресурсів нами встановлено те, що матеріальні ресурси виступають одним з найважливіших та невід'ємних елементів будь-якого виробничого процесу. Матеріальні ресурси – це економічні ресурси у матеріальній формі як предмети праці, які можуть бути використані для виготовлення продуктів, виконання певних робіт чи надання послуг. До ключових ознак матеріальних ресурсів слід віднести те, що вони у повному обсязі переносять свою вартість на готову продукцію, а також те, що вони змінюють свою форму протягом одного виробничого циклу

2. Управління матеріальними ресурсами обумовлено вирішенням двох задач: визначення розміру необхідного матеріального ресурсу; створення системи контролю за фактичним розміром матеріальних ресурсів і своєчасним їх поповненням. Можна зробити висновок, що процес управління матеріальними ресурсами пов'язаний з послідовністю формування самого матеріального ресурсу.

Основні етапи управління матеріальними ресурсами побудовані таким чином: на основі попередніх років проводиться аналіз складу, структури та динаміки загальної величини матеріальних ресурсів; оптимізація загальної суми і розміру матеріальних ресурсів; розробка ефективної системи управління і контролем за рухом матеріальних ресурсів.

3. Наразі існує велика кількість методичних підходів щодо аналізу матеріальних ресурсів. Багато авторів пропонують свої методи вивчення ефективності використання матеріальних ресурсів, проте база залишається приблизно однаковою, відрізняється лише послідовність їх реалізації. Обов'язковим кроком є оцінка фінансової складової підприємства, потім проводиться аналіз забезпеченості матеріальними ресурсами, коли вивчаються витрати матеріальних ресурсів для подальшого залучення у виробництві. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів дозволяє зрозуміти, наскільки ефективно використовуються матеріали на підприємстві, вивчається відповідають витрат обсягам виручки, позитивна чи негативна динаміка за такими показниками,

як матеріаловіддача, матеріаломісткість, питома вага, паливоємність та ресурсомісткість.

4. Організація Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛЕВБУД» є комерційною організацією, створеною в організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю, у відповідність до чинного законодавства. Товариство є юридичною особою та діє на підставі законодавства України та Статуту. Для досягнення поставленої мети товариство у встановленому законодавством порядку, як в Україні, і за кордоном здійснює всі види діяльності, які не заборонені законодавством, зокрема, такі види діяльності: геодезичні роботи; кладку стін та перегородок з укладеними елементами; монтаж збірного бетону та залізобетону; влаштування м'якої покрівлі; монолітні бетонні та залізобетонні роботи тощо.

5. Підприємство незважаючи на пандемію останніх років та війну в країні нарощувало обсяги надаваних послуг, отже підприємство наростило обсяги господарювання протягом 2020-2022 рр. на 15,4% (відбулося збільшення чистого доходу від реалізації продукції), також відмічається зростання чистого фінансового результату на 16,9%. Спостерігається також збільшення середньорічної вартості активів як необоротних на 6,9% так і оборотних – на 3,1%.

Щодо показників ефективності використання активів, то варто зазначити зростання фондівіддачі на 8,0%, що вплинуло на зменшення фондомісткості продукції на 4,2%. Зростання середньорічної вартості активів та зменшення середньооблікової чисельності працівників відобразилося на зростанні фондоозброєності праці на 8,0%, а ефективність їх використання вплинуло на збільшення продуктивності праці на 16,7%. На не високу ефективність використання оборотних активів підприємства вказує і збільшення коефіцієнта оборотності оборотних активів на 12,1%, а саме на 0,26 обертів в рік.

6. Проаналізувавши динаміку та структуру матеріальних ресурсів нами відмічене зменшення загальної суми запасів на 12,1% або на 27295 тис. грн., що викликано в першу чергу більш обґрунтованим підходом до нормування витрат та запасів адже утримання надто великої кількості запасів супроводжується

відволіканням грошових коштів з обороту та витратами на їх утримання. Найбільшу питому вагу в структурі запасів в 2022 р. складали будівельні матеріали – 45,1% та сировина та матеріали – 35,9%. В цілому відбулося зменшення всіх видів запасів окрім пального, запаси якого збільшилися на 420 тис. грн., що було обумовлено дефіцитом палива на початку 2022 р., та матеріалів спеціального призначення – збільшення відбулося на 179 тис. грн. або 9,9%.

Щодо показників ефективності використання матеріальних ресурсів можна стверджувати, що підприємство протягом 2020-2022 рр. не покращило свою політику ресурсозбереження та ощадного використання матеріалів. Так, матеріалоємність продукції зросла на 0,01 пункт внаслідок удорожчання цін на матеріали. Внаслідок цього відбулося зростання питомої ваги матеріальних ресурсів в собівартості продукції на 0,1 пункт. Підприємство інтенсивно використовує технічні ресурси, які забезпечують виробничу діяльність, внаслідок чого збільшився коефіцієнт зносу обладнання на 0,08 пункт. Зросла оборотність товарно-матеріальних запасів на 1,18 об. в рік, що говорить про вчасне виконання договорів на поставку контрагентами і дає можливість вчасно виконувати роботи для замовників.

7. На основі проведеного дослідження нами надано пропозиції щодо удосконалення розглянутих організаційно-методичних засад процесу матеріального забезпечення ТЗОВ «ЛЕВБУД» із встановленням конкретних завдань та з'ясуванням ролі, місця й зв'язку всіх управлінських функцій – обліку, планування, економічного аналізу, контролю, стимулювання та регулювання.

8. Попередні дослідження дали можливість виявити резерви в сфері управління матеріальним ресурсами підприємства, стрижнем яких є зниження матеріаломісткості виробничих запасів на ТЗОВ «ЛЕВБУД», які реалізуються за рахунок удосконалення управління наступними складовими:

- зниження матеріаломісткості виробничих запасів у сфері виробництва шляхом: раціонального використання виробничих запасів; ліквідації наднормативних запасів матеріалів; удосконалення нормування – встановлення прогресивних норм витрати матеріалів, сировини, палива, енергії; удосконалення

системи матеріально-технічного постачання; оптимального вибору постачальників та ін.;

- зниження матеріаломісткості виробничих запасів на стадії виробництва шляхом: скорочення часу перебування виробничих запасів у незавершеному будівництві шляхом удосконалення організації виробництва, застосування покращених техніки та технології; скорочення виробничих втрат; поліпшення якості виконуваних робіт; використання матеріалів замовника для виконання будівельно-монтажних робіт;

- зниження матеріаломісткості виробничих запасів у сфері обігу шляхом: організації маркетингових досліджень; створення системи матеріального заохочення для працівників матеріально-технічного постачання; посилення особистої та колективної відповідальності та матеріальної зацікавленості робітників, керівників та спеціалістів структурних підрозділів у раціональному використанні зазначених ресурсів тощо.

Розраховано економічний ефект від зменшення матеріаломісткості продукції, робіт та послуг за рахунок підвищення ефективності використання матеріалів та зміни обсягу будівельно-монтажних робіт за рахунок структури робіт, що в цілому забезпечить приріст обсягу підрядних робіт на 520 тис. грн. Більш ефективне використання матеріалів призведе до зниження собівартості готової продукції на 363 тис. грн., прибуток збільшиться на 469 тис. грн., рентабельність збільшиться до 2,7%.

9. Також, з метою підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства запропоновано конкретні шляхи оптимізації їх використання. Виявлений у ході дослідження, резерв економії за допомогою виконання норм витрачання матеріалів у розмірі 2459,02 тис. грн. та зміни постачальників деяких матеріалів на більш надійних, дозволять підприємству виконувати роботи в строк і не нести додаткових витрат на матеріали, простої та не порушувати строки за договорами надання послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абушов Т. Огляд сучасних підходів до управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-05.pdf>
2. Андрієвський І., Коржнев М. Реформування економічного механізму користування надрами: регулятора економічної, екологічної та соціальної безпеки країни : монографія. К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. 195 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підруч. Київ: КНЕУ, 2017. 779 с.
4. Бандоріна Л.М., Скороход О.Б., Яхтіна А.О. Факторна адитивна модель аналізу використання матеріальних ресурсів підприємства. Економіка та управління. 2016. № 1. С. 49-54.
5. Білецька Л.В., Білецький О.В. Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка: Навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2015. 652 с.
6. Булеєв І., Прокопенко М. Методологічні основи формування механізму ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства. Економіка промисловості. 2019. № 1. С. 3–15.
7. Вараксіна О.В., Касьян О.О., Шевченко В.Б. Теоретичні підходи до матеріально-технічного забезпечення підприємства. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/172>
8. Василішин С.І., Ярова В.В. Методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів підприємств. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/124.pdf>
9. Ващенко О.П. Огляд сучасних підходів до управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=15520>
10. Вітвіцький В.В. Нормативна продуктивність – основа раціонального використання ресурсів. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 9. С. 43-50.

11. Витрати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16. Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

12. Войтків Л.С. Управління матеріальними ресурсами у період реструктуризації підприємства: дис. канд. екон. наук: 08.06.01. Тернопіль, 2015. 23 с.

13. Волошина С.В. Економічний механізм управління ефективністю використання матеріальних ресурсів підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/28.pdf

14. Гарник М. Теоретичні аспекти використання матеріальних ресурсів промислових підприємств. Наука й економіка. 2018. № 1(21). С. 121–123.

15. Голіков К. Ю., Шульгіна Л.М. Вдосконалення оцінки ефективності системи управління запасами на підприємстві. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_2_10

16. Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. Тлумачний словник економіста. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.

17. Гордійчук А.С., Стахів О.А., Кузнецова Т.В., Збагерська Н.В. Економіка підприємства: підручник. Рівне : НУВГП, 2017. 256 с.

18. Горпинич О.В. Тлумачний українсько-англійський словник економічних термінів і термінологічних словосполучень: довідковий посібник. Дніпропетровськ: НГУ, 2016. 74 с.

19. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. URL: http://pidruchniki.com/10810806/ekonomika/analiz_materialnih_resursiv

20. Дунда С.П. Сутність матеріальних ресурсів та їх класифікація. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5233/1/sutnist%20materialnykh%20resursov.pdf>

21. Економіка підприємства: підручник. За ред. Г.О. Швиданенко. К. : КНЕУ, 2009. 816 с.

22. Економіка підприємства. За ред. С.Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ, 2013. 402 с.

23. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.2. Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2011. 848 с.
24. Економічна сутність поняття матеріальних ресурсів підприємства. URL: <http://www.ekonomikam.com/ecfins-1579-1.html>
25. Єршова Н.Ю. Удосконалення методичних підходів до оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2019. № 38. С. 103-110.
26. Живко З.Б., Живко О.М., Живко І.Ю. Ресурси підприємств. Львів : Край, 2007. 384 с.
27. Завгородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Львів: видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. 714 с.
28. Загальні вимоги до фінансової звітності: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1. Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
29. Задоя А.О. Мікроекономіка: навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 2012. 256 с.
30. Запаси: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9. Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
31. Запаси. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 2. Від 01.01.2012. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_021.
32. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. К: Знання-Прес, 2018. 190 с.
33. Ісай В. Аналіз використання матеріальних ресурсів, резерви економії та підвищення ефективності виробництва. Економіст. 2019. № 11. С. 46–48.
34. Касатонova І. А. Сутність комплексних систем управління підприємством. Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору : матеріали II Міжн. наук.-практ. Конф. 2019. С. 244–247.

35. Касич А. О., Яценко Н. М., Калько Є. В. Сучасні підходи до методики аналізу використання матеріальних ресурсів URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5235>

36. Катаєв О., Мелехов А. Виявлення внутрішніх резервів економії матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів великих технологічних комплексів. Економіка України. 2016. № 4. С. 46–49.

37. Конащук В.Л, Дусенко О.О. Напрями та резерви раціонального використання ресурсів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. № 6. С. 97-104.

38. Кондратенко Н.О., Тонкіх Е.І Проблеми забезпечення матеріальними ресурсами машинобудівних підприємств України URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2017_2_4

39. Костюченко Л.В. Удосконалення механізму управління системою матеріально-технічного забезпечення підприємств залізничного транспорту України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Дніпропетровськ, 2014. 24 с.

40. Крохмаль С. С. Управління матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_10_26

41. Круш П.В., Орлюк Ю.В. Теоретичні основи управління матеріальними запасами підприємств. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2017_14_38

42. Лозовський О., Терещук В. Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства. URL: http://rusnauka.com/1_KAND_2019/6_57354.htm.

43. Лола Ю.Ю. Інтегральна система управління матеріальними ресурсами підприємства на основі логістики та реінжинірингу. Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили. Сер.: Економічні науки. 2018. Том 99. № 86. С. 80–85.

44. Лола Ю.Ю. Управління матеріальними ресурсами на підприємстві (логістичний та реінжиніринговий підхід) : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.00.04 економіка та управління підприємствами (за

видами економічної діяльності). Харківський національний економічний ун-т. Харків, 2009. 20 с.

45. Мазур А.О., Кириченко С.О. Методологічні основи ефективного використання ресурсів підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 6 (17). С. 253-258.

46. Макроусова Т. Фактори підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 4. С. 86–88.

47. Малій О.Г. Матеріальні ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2016. № 2. С. 71–74.

48. Матеріальні ресурси. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-66969>

49. Мельник Н., Любезна І. Матеріальні ресурси в системі управління підприємством. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/15873/1/%.pdf>

50. Мельник О.М. Ресурси підприємства: концептуальні аспекти системи управління в умовах стійкого розвитку. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_2_2019ua/5.pdf

51. Михайлюк М.О. Систематизація методичних підходів до оцінювання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5499>

52. Мірошникова І. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів та основних виробничих фондів у підприємницькій діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 5. С. 110–120.

53. Могилевська О.Ю. Сучасні тенденції управління діяльністю промислових підприємств. Економіка та держава. 2016. № 11. С. 59–62.

54. Несвіт В. Управління матеріальними ресурсами на машинобудівному підприємстві. Схід. 2019. № 7 (98). С. 47–50.

55. Олійник Є.В. Матеріальні ресурси: підходи до розуміння та визначення. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2017. Вип. 3 (104). Ч. 2. С. 59–64.
56. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства : підручник. К. : Скарби, 2002. 336 с.
57. Перебийніс В.І., Дроботя Я.А. Логістичне управління запасами на підприємствах : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2012. 279 с.
58. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL: www.liga.kiev.ua.
59. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
60. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів: Наказ Міністерства фінансів України № 2 від 10 січня 2007 р. URL: <http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/MetodRek/zapasi.aspx>.
61. Про затвердження спеціалізованих форм реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та методичних рекомендацій щодо їх застосування: Наказ Міністерства аграрної політики України № 390 від 04 червня 2009 р. URL: www.ligazakon.ua.
62. Прохорова В. В., Чумак Л. Ф., Лавро С. М. Актуальні тенденції управління матеріальними ресурсами підприємства. URL: <https://aktualni-tendentsiyi-upravlinnya-materialnimi-resursami-pidpriemstva>
63. Пушкар М.С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: «Карт-бланш», 2016. 198 с.
64. Радева О.Г. Методологічні засади управління основними засобами з метою забезпечення ефективної роботи машинобудівних підприємств. Агросвіт. 2017. № 14. С. 41–44.
65. Резнік Н.П. Логістика: навчальний посібник. Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2021. 146 с.

66. Рибачук Н.В., Журко Т.О. Управління матеріальними ресурсами підприємства. Агросвіт. 2014. №14. С. 58–63.
67. Словник економічної афористики. Уклад.: А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 444 с.
68. Степаненко Т.О. Інтегроване управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. Стратегія економічного розвитку України. 2018. № 35. С. 132–140.
69. Степаненко Т.О. Аналіз функціональних зв'язків інтегрованої системи управління матеріальними ресурсами. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2015. № 26(22). С. 58–62.
70. Стрижова В.Г. Реалізація логістичного підходу в управлінні матеріальними запасами підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2019. Т. 2, № 6. С. 59–61.
71. Федькович І.В. Удосконалення логістичної діяльності на підприємстві. Економіка та держава. 2018. № 1. С. 111–113.
72. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підруч. За ред. проф. М.Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.
73. Фоміних В.І., Безпалова Д.І., Довгопола А.Д. Аспекти формування та використання матеріальних ресурсів підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2017. № 27(2). С. 61–64.
74. Хобта В. М., Бондарєва І. О., Селезньова Н. О., Руднєва О. Ю. Розвиток системи управління матеріальними ресурсами підприємства: монографія. Донецьк: Друкінфо, 2012. 143 с.
75. Чаюн І., Богославець Г., Довгаль Н. Економіка підприємства: підручник. Київ: Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2005. 569 с.
76. Чернодубова Е.В., Мартинов А.А. Переваги функціонального підходу до управління витратами і доходами підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 860–864.

77. Чумак Л.Ф. Складові стійкого розвитку промислових підприємств України в сучасних умовах. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 54. С. 125–133.

78. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2017. 162 с.

79. Шкода М.С. Удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2018. Вип. 33. С. 356–363.

80. Allah Bux J. Reducing Costs by Controlling Raw Material Consumption. Six Sigma. URL: isixsigma.com/methodology/dmaic-methodology/reducing-costs-controlling-raw-material-consumption/

81. Gierlinger S., Krausmann F. The Physical Economy of the United States of America. Journal of Industrial Ecology. Volume 16, Issue 3, pp. 365– 377, June 2012

82. Prokhorova V., Bezuhla Yu. Forming Management Impacts in Aviation Companies Economic Development Administration System. Proceedings of the National aviation university. 2016. Vol. 67, No. 2. С. 100–106.

83. Schandl H., West J. Material Flows and Material Productivity in China, Australia, and Japan. Journal of Industrial Ecology. Volume 16, Issue 3, pp. 352–364, June 2012.

ДОДАТКИ